

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Mentalita židovských osadníků na Západním břehu Jordánu:

Antropologická studie

**Mentality of Jewish settlers in West Bank: An anthropological
study**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. David Biernot, Th.D.

Autor:

Bc. Jiřina Žebrová

Praha 2022

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. Davidu Biernotovi za všestrannou pomoc, množství cenných rad, podnětů, doporučení, připomínek, a zároveň za velkou trpělivost s obdivuhodnou ochotou při konzultacích poskytnutých ke zpracování této práce. Děkuji také za poskytnutí literatury a dalších podkladů a materiálů k tomuto tématu se vztahujících, možnost konzultací a osobních setkání za účelem diskuse o řešeném problému.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Mentalita židovských osadníků na Západním břehu Jordánu: Antropologická studie“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Jiřina Žebrová

Anotace

Diplomová práce se zabývá zkoumáním mentality židovských osadníků na Západním břehu Jordánu a jejich vlivem na utváření národní a náboženské identity v prostředí mladého státu Izrael. V dané problematice analyzujeme, jaký vliv má učení Rav Avrahama Kooka a jeho syna na pozdější vznik ideologických osad, jako sami sebe osadníci identifikují a jak vnímají svoji činnost na poli politiky, judaismu a historie. V práci se také soustředíme na komparaci komunity osadníků s fenomenologickými diskurzí, a jak do nich osadníci zapadají či se od nich odlišují.

Klíčová slova

Archeologie, Bible, fenomenologie, identita, judaismus, Izrael, mesianismus, nacionalismus, prostor, půda, teritorium, území, zemědělství, židé

Annotation

This diploma thesis examines the mentality of Jewish settlers in the West Bank and their influence on the formation of national and religious identity in the environment of the young state of Israel. In this issue, we will analyze the influence of the teachings of Rav Avraham Kook and his son on the later emergence of ideological settlements, how the settlers identify themselves and how they perceive their activities in the field of politics, Judaism and history. In this work we will also focus on the comparison of phenomenological discourses and how the settlers fit in or differ from these matrices.

Keywords

Agriculture, archaeology, Bible, identity, Israel, Jews, Judaism, land, messianism, nationalism, phenomenology, soil, space, territory

Obsah

ÚVOD.....	7
1. ČAS A PROSTOR.....	10
1.1. TERITORIÁLNÍ IDENTITA	15
1.2. KONCEPCE MÍSTA.....	20
2. HISTORICKÝ DISKURZ NÁBOŽENSKÉHO SIONISMU	25
2.1. RAV ABRAHAM HA KOHEN KOOK	26
2.2. RABBI CVI JEHUDA KOOK	28
2.3. GUŠ EMUNIM	30
3. TEOLOGIE NÁBOŽENSKÉHO SIONISMU	35
3.1. SMLOUVA S HOSPODINEM.....	36
3.2. ŽIDOVSKÝ NÁBOŽENSKÝ NACIONALISMUS.....	37
4. PROSTŘEDKY VYTVOŘENÍ VNĚJŠÍ IDENTITY	40
4.1. ARCHEOLOGIE A TURISMUS	43
4.2. VÝSTAVBA DOMŮ A JEJÍ VÝZNAM PRO OSADNICKÉ Hnutí	48
4.3. ZEMĚDĚLSTVÍ ŽIDOVSKÝCH OSADNÍKŮ JAKO PROSTŘEDEK K PŘEVZETÍ PŮDY	51
5. IDENTITA OSADNÍKŮ	62
5.1. POSTSIONISMUS	63
5.2. HILLTOP YOUTH (RÉTORIKA A AKCE)	64
5.3. KOLEKTIVNÍ PAMĚŤ	65
5.4. KRIZE IDENTITY PO POSTOUPENÍ GAZY V ROCE 2005.....	69
ZÁVĚR.....	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
ABSTRAKT	80

Seznam zkratek

SZ – Starý Zákon

Úvod

Izrael zahájil projekt osídlování Západního břehu Jordánu, kategorizovaného velkou částí mezinárodního společenství a někdy i samotným Izraelem jako „okupovaný“ – později izraelskou vládou nazvaným „sporným“ – krátce poté, co izraelská armáda obsadila tento region během Šestidenní války v roce 1967. Někteří osadníci se tam stěhují z čistě náboženských důvodů, někteří proto, že chtějí území Západního břehu prohlásit za izraelskou půdu a okamžitě ho ke státu připojit, a někteří proto, že tam bydlení bývá levné a dotované.

Židovské osídlování Západního břehu Jordánu a palestinských území je sotva novým problémem, protože již dlouho vyvolává regionální i mezinárodní napětí. Osídlení v jeho moderní podobě lze vysledovat právě až do roku 1967, kdy Izrael ovládl Západní břeh Jordánu během Šestidenní války a otevřel židovským osadníkům možnost přestěhovat se do zón za původními hranicemi Izraele z roku 1948. Osídlení okupovaných území po roce 1967 bylo primárně vedeno ideologicky založenými sionisty, kteří usilovali o posílení postavení izraelského státu (uvedenými důvody byly bezpečnost, historické právo a biblické dědictví).

V osadách žije přes půl milionu Izraelců.¹ Zhruba 130 těchto osad je roztroušených po Západním břehu Jordánu. Kolem 75 % osadníků žije na hranicích Západního břehu s Izraelem nebo v jejich blízkosti. Některé z osad jsou rozlehlé komunity, kde sídlí desítky tisíc lidí a vypadají jako předměstské zástavby (Ariel 20,540 v roce 2019²; Maale Adulmim 30,155 v roce 2019³). Některé vypadají jako ručně postavené chatrče a jsou obývané silně religiózními Izraelci.

Osady rozdělují palestinské komunity a jejich spojení se zemí je oslabeno, zatímco židovské komunity zapouštějí kořeny na tomto území. Pro některé osadníky jde pouze o jednu věc: chtějí, aby byl Západní břeh plně začleněn do státu Izrael, a svými činy tuto vizi nejen živí, ale také aktivně uskutečňují. Řada konkurenčních právních, historických a praktických nároků obou stran činí spor extrémně složitým. Jedním z nejobtížnějších prvků konfliktu je demografické a náboženské překrývání mezi oběma státy, s mnoha etnickými Palestinci v Izraeli a stále větším počtem Izraelců na palestinském území. Jakákoli naděje na vyřešení konfliktu vyžaduje nalezení řešení otázky izraelských osad na Západním břehu Jordánu i mimo něj a také hlubší pochopení motivací pro výstavbu těchto osad.

Prostředky, které k tomu využívají se různí podle jejich společenského pozadí. Řadí se mezi ně státem řízená výstavba nových bytových jednotek a domů, archeologicky „podložené“

¹ Viz <https://www.btselem.org/settlements/statistics> (k roku 2019)

² Viz <https://en.ariel.muni.il/8/>

³ Viz https://citypopulation.de/en/israel/admin/west_bank/3616__maale_adummim/

důkazy o náležitosti určité půdy ke státu, vytváření zemědělských farem (z nichž mnohé záměrně leží na soukromých palestinských pozemcích), nebo například nenápadně vytvořené malé znaky národní identity, mezi něž můžeme řadit např. názvy ulic, jména měst/osad, děti v nich narozených atd.

A právě identita a s ní spojená sociální paměť jsou měřítko, podle kterých můžeme srovnávat fenomén židovských osad v Izraeli s jejich ekvivalenty v globálním rozsahu. Sounáležitost ke komunitě, potažmo k určitému místu, je pojem, který se objevuje všude ve světě a vychází z velmi podobných základů. Případ těchto osad a přístup osadníků k této problematice není ojedinělý a rozhodně není originální. „Kolonizační“ tendence lze pozorovat v současném století i na jiných místech na planetě. Tento pojem ovšem nemá stejnou náplň jako mívával v minulosti, kde se pojil primárně s negativními dopady na původní obyvatelstvo určitého území. Jeho základní pilíř zůstává sice stejný, ale jeho realizace má novou, ne nutně lepší a pozitivnější podobu.

Osadníci motivovaní náboženským rozměrem této aktivity jsou ovlivněni silnou citovou vazbou na místo. Odkazují se zejména na biblické texty, ve kterých hledají ospravedlnění svého diskurzu. Velkou součástí jejich smýšlení je tedy biblický odkaz jejich vlastní existence, sounáležitost s posvátnými místy spojenými s Boží intervencí a národní narativ, částečně vycházející z posvátných textů a historického vývoje židovského národa a jeho konečného zakotvení v sionismu.

Místo je pro nás sociálně konstruované a fungující včetně interakce mezi lidmi a skupinami, institucionalizovaného využívání půdy, politických a ekonomických rozhodnutí a jazyka reprezentace. Již tato definice zdůrazňuje, že na místo by se mělo nahlížet interdisciplinárně. Literatura o tvorbě místa se zabývá především širšími měřítky, a zvláště autoři zkoumající globální vlivy na místa se zřídka zabývají tématy významu místa nebo identity. Identita místa při použití nejjednoduššího objasnění charakterizuje lidi tak, jako význam charakterizuje místo. Identita lidí se vytváří tím, že si lidé vymezují vztah k místům. Proces vytváření významu probíhá v komplexním vzoru vědomých a nevědomých představ, přesvědčení, preferencí, vzpomínek, představ, pocitů, hodnot, cílů a behaviorálních tendencí.

Jedním z důvodů, proč lidé dávají místům význam, je potřeba objevit a rozvíjet svou identitu. Prostřednictvím určitého místa mohou lidé zažít reflexi, introspekci, sebepochopení atd. Identita jednotlivce se může formovat jako příspěvek k mnoha místům a jejich významům. Někdy místa fungují jako důležité ukazatele v životech lidí. Místa mohou získat význam prostřednictvím významných zážitků (trauma, ztráta) a prostřednictvím zážitků změny a

přechodu (stěhování). Místa související s těmito zkušenostmi se mohou stát smysluplnými bez ohledu na to, zda jsou negativní nebo pozitivní.

1. Čas a prostor

Fenomenologie je filozofický přístup, který se soustředí na pochopení vědomí a zkušenosti. Antropologové, kteří se zabývají fenomenálním světem a životním prostředím vycházejí z fenomenologie jako způsobu zkoumání přímých zkušeností lidí s místy, která obývají. To zahrnuje to, jak jsou vnímání, v čem se cítí žít a v zásadě, jak se stávají obyvatelnými. Fenomenologické popisy prostoru a prostředí často zdůrazňují smysly a tělo, což vede k bohatým a strukturovaným popisům života, jak je žít, a prostředí, jak se s ním setkávají ti, kdo v něm žijí.⁴ Pochopení podstaty *bytí ve světě* je klíčovým cílem tohoto druhu antropologie. Pro Martina Heideggera znamená *bytí ve světě* způsob, jakým jsou jsoucna ponořena do svého prostředí – často chápaného jako *světy života*.⁵ *Bytí ve světě* je o tom, jaké věci jsou: o způsobu, jakým odhalují své bytí prostřednictvím svých vlastností a činností. Místo pak můžeme vnímat jako shromáždění různých živých a neživých jsoucenc, zkušeností, historií, a dokonce i jazyka a myšlenek; je základem vědomí a vnímání. Tedy místo, které je spíše univerzálním a obecným jevem než prostorem – pokud prostorem máme na mysli objektivizovanou, „přirozenou“ doménu, na kterou se lidé mohou domnívat, že ji nějakým způsobem ovlivňují.

Pro ilustrování rozdílu mezi *prostorem* a *místem* použijeme definici Yu-Fi Tuana. Ten popisuje „prostor jako svobodu a místo jako bezpečí“. Byť se tato velmi zjednodušená definice zdá být trochu poetická, bude velmi dobře fungovat s naším záměrem přiblížit jádro myšlení židovských osadníků. Definice slova prostor můžeme uvést hned několik. Aby tato práce měla co možná největší záběr a splnila cíle, které si dala, uvádíme tři, které nám nejvíce pomůžou proniknout do celé této problematiky.⁶

Stěžejní pro nás bude definice fenomenologická, ze které budeme primárně vycházet. Člověk jako jsoucno sama sobě vytváří koncepty, díky kterým je schopen formulovat národnostní identitu, kulturní základy, státní útvary atd. Lidská potřeba „někam patřit“ je přirozeným úkazem. Člověk je bytost, která je společenská a má přirozenou potřebu vytvářet společenství. Vytvořené společenství, ať už kulturního nebo národnostního charakteru, je vázáno na místo (na prostor), které pro něj hraje stěžejní roli. Díky těmto místům obýváme

⁴ VERGUNST, Jo. Phenomenology of Space and the Environment. *The International Encyclopedia of Anthropology*. UK: John Wiley, 2018. Dostupné z: doi:10.1002/9781118924396.wbiea2012

⁵ HEIDEGGER, Martin. In: *Poetry, Language, Thought*. New York: HarperCollins Publishers, 1975, s. 141.

⁶ TUAN, Yi-Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. 1. Minnesota: University of Minnesota Press, 2001.

svět. Místa mají různorodé charaktery a hrají pro společenství i různé role. Některá z nich byla budována staletí, jiná jsou kulturně a nábožensky podmíněná. Tato místa shromažďují významy a zhušťují tisíciletý čas.⁷

Vázanost na určité místo se může vytvořit hned několika způsoby: buď historickým vývojem vedoucím k provázání komunity s určitým místem, nebo obrazem vytvořeným komunitou na základě narativu (který může být náboženský i politický, což nutně nemusí být bráno jako protiklady – viz teokratické státy), nebo například vynucenou migrací. Komunita může svým působením prostor přetvořit na „místo“, a dát tím krajině nový rozměr. Dále pak svým vlivem tuto proměnu drží, prohlubuje a rozvíjí.

Normativní reprezentace krajiny se často používají z ideologických důvodů a pro účely brandingů. Nemluvíme však o výdobytku moderní doby. Podobné schéma lze sledovat už u SSSR nebo USA již v době jejich vzniku. Krajina je považována za samozřejmost. Nepozastavujeme se nad její historií, která vedla naše předky k pocitu, který i my dnes pociťujeme. Pocit náležitosti k určitému místu.

Můžeme tedy konstatovat, že z fenomenologického hlediska rozlišujeme následující prvky krajinné zkušenosti: 1. řada vjemů – objektů, které patří do krajiny; 2. určitá divácká pozice, která je vytvořena vzdáleností a úhlem pohledu, který je normativní pro zážitky krajiny; 3. specifický „uchopovací smysl“, který dává sérii vnímaných objektů jednotný význam a umožňuje konceptuální soudy a estetické cítění o celé prostorové doméně. Uchopovací smysl poskytuje jak režim vědění, určující, co je správné nebo špatné týkající se konkrétní krajiny, tak i běžně přijímané emocionální cesty pro estetický požitek a jakékoli další pocity o nich. Těchto emocionálních cest využíváme, když říkáme, že krajina je krásná, nebo když se nás dotýká její vznešenost jako v romantickém způsobu vidění krajiny. Nebo můžeme zažít národní hrdost při pohledu na krajinu, která připomíná standardizované idylické a nostalgické pohledy na staré farmy nebo přímořské oblasti, které se staly ikonou pro kolektivní národní vědomí. Jakmile se „uchopovací smysl“ a normativní pozice diváka stanou součástí kulturního dědictví, stanou se 4. institucionalizovanou kulturní formou, která funguje jako významový automat ve vědomí lidí patřících k této konkrétní kulturní tradici a ve vědomí diváka – pozice se stává

⁷ TUAN, Yi-Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. 1. Minnesota: University of Minnesota Press, 2001.

současně pozicí moci. Tak kulturní forma krajiny, přestože je historickým výdobytkem, funguje jako transcendentální podmínka možnosti, která umožňuje krajinný zážitek.⁸

Kulturní geograf Tim Cresswell nazývá prostorové útvary, které jsou definovány nějakým specifickým uchopovacím smyslem, „místy“ a odlišuje je od pouhých „prostorů“, které nemají žádný význam. „Na prostor pak bylo nazíráno na rozdíl od místa jako na říši bez významu (...) Když lidé investují význam do části prostoru a pak k ní nějakým způsobem přimknou (jedním z těchto způsobů je pojmenování), stane se tedy místem“,⁹ tvrdí Cresswell. Z fenomenologického hlediska si můžeme položit tři různé otázky týkající se prostorových útvarů, se kterými se setkáváme v každodenním životě. Za prvé, jak vznikají smysluplné prostorové útvary? Zde se samozřejmě neptáme na fyzický popis toho, jak určité materiály získaly tvar, který mají, a jak jsou uvedeny do určité konfigurace. Spíše se ptáme po tom, jak se z nich stávají fenomény, které jsou smysluplně prožívány. Jak jsou určité významy připojeny k teritoriálnímu trojrozměrnému prostoru, ať už fyzicky nebo imaginárně, a jak definují naši zkušenost s těmito územími. Za druhé se můžeme ptát, jak může prostorová sféra, která je definována určitým významem, ovlivnit naše chápání věcí, které se v ní nacházejí nebo odehrávají. Jak závisí význam věci na jejím prostorovém pozadí nebo prostorovém odkazu? A za třetí si můžeme položit obecnější filozofickou otázku, proč vytváříme smysluplné prostorové útvary? Jaká je funkce investování do míst s významy?

Proč lidé vytvářejí smysluplné prostorové útvary? Jaká je jejich existenciální funkce v našem životě? Heidegger v *Bytí a čase* tvrdí, že lidský život jako takový musí být definován prostorově: být člověkem znamená být vždy někde umístěn. Jinými slovy, být člověkem znamená být v situaci, ve které se člověk nutně vztahuje ke světu z místa, které je mu ve světě dáno. Být ve světě, jak zdůrazňuje Heidegger, není jen teoretická konstrukce: *Dasein* je „ve světě ve smyslu starostlivého a důvěryhodného jednání s bytostmi ve světě“. Tak je existenciální prostorovost *Dasein* definována jeho každodenními aktivitami, které jsou zase určovány jeho prostorově determinovanou situovaností ve světě.¹⁰

Husserl definuje místo denních aktivit jako okolní svět, *Umwelt*. Jak to po něm udělal Heidegger, Husserl také zdůrazňuje, že okolní svět není fyzický svět (konstruovaný v teoriích

⁸ VÍIK, Tõnu. Human Spatiality: A Cultural Phenomenology of Landscape and Places. *Problemos*. 2011, s. 109. Dostupné také z: <https://www.researchgate.net/publication/298701654>

⁹ CRESSWELL, Tim. *Place: An Introduction*. 2. New Jersey, USA: Wiley-Blackwell, 2014.

¹⁰ VÍIK, Tõnu. Human Spatiality: A Cultural Phenomenology of Landscape and Places. *Problemos*. 2011, s. 109. Dostupné také z: <https://www.researchgate.net/publication/298701654>

fyziků), ale „tematický svět můj vlastní a náš společný intencionální život“.¹¹ Znamená to, že je to svět, který jsem vědomě navštěvován mnou a tak, jak ho vnímám já. Všechno ostatní mimo tento náš svět bychom mohli nazvat bezvýznamným univerzálním prostorem který se nachází za místy, které hostí všechny jednotlivé prostory s jejich odlišnými významy.

Lidé si vybírají životní oblasti, aby vyjádřili, kým jsou. Místa mohou být pro lidi smysluplná díky vztahům, které mají s jinými lidmi, například s lidmi, kteří tam žijí – přáteli, známými, příbuznými. Místa hrají velkou roli v tom, že nám připomínají naši minulost. Spojení s historií, kterou místa tvoří, se rozšiřuje přes všechny kategorie tvorby místa. Na individuální úrovni pro nás působí jako spojení se zvláštními časy nebo příležitostmi v našem životě. Místo nám může připomínat určitou příležitost nebo může být jako značka na cestě k bodu, kde jsme tehdy byli. Místa nám také mohou prostřednictvím nostalgie připomínat některá konkrétní období našeho života, obvykle jsou vzpomínky z dětství důležitým příkladem toho, jak se místa stala smysluplná. Místa mohou také působit opačně a odrážet kontinuitu v našich životech.¹²

Vytváření prostorů s jejich specifickým smyslem umožňuje vytvářet a držet se konkrétních významů, které jsou pro člověka existenčně důležité. Těmito prostory nemusí nutně být fyzicky uchopitelná veličina jako dům nebo kostel, ale např. práce a cesta do nebo z ní, nedělní oběd u prarodičů, četba oblíbené knihy před spaním. Souhrnně řečeno nějaký druh rutiny, která nás udržuje při zemi a ujišťuje nás v naší existenci. Podle Heideggera si lidé vytvářejí pomyslné smysly a motivace v životě, aby zahnali svůj strach ze smrti. A protože je smrt nevyhnutelnou skutečností, která se skrývá v podvědomí každého z nás, téměř nevědomě se snažíme najít si smysl života. Ten nám pomáhá vyrovnat se strachem ze smrti. Vytváření prostorů se do toho také řadí. Komfort a pocit jistoty jsou nedílnou součástí těchto životních smyslů. Vědomí, že jsme součástí něčeho většího nám umožňuje lepší pocit ze života. Můj domov má pro mě význam jen tehdy, když ho najdu na stejném místě tak, jak jsem ho tam ráno nechal. Tato totožnost musí být vytvořena stejným smyslem. Najít po návratu domů místo s úplně jiným smyslem pro uchopení by zničilo samotnou možnost této akce. Klíčová role místa pro lidské bytí ve světě je založena na každodenní (re)produkci tohoto místa prostřednictvím lidské aktivity. Význam se otiskuje do prostoru prostřednictvím každodenních činností, které prostory a jejich významy utvářejí a posilují.

¹¹TYMIENIECKA, Anna –Teresa. *ANALECTA HUSSERLIANA: THE YEARBOOK OF PHENOMENOLOGICAL RESEARCH*. USA: Springer, 2014.

¹² SAAR, Maarja a Hannes PALANG. *The Dimensions of Place Meanings* [online]. 2009 [cit. 2022-07-09]. Dostupné z: doi:10.12942/lrlr-2009-3

Při diskuzi o připoutání k místu a jeho významech by měla být přezkoumána i možná negativní stránka identity a připoutanosti k místu. Politika sounáležitosti zahrnuje také rozhodování o tom, kdo k místu patří a kdo ne. Manzo poukazuje na to, že „pocit zakořenění a sounáležitosti některých lidí se získává vyloučením jiných.“¹³

Tento druh vyloučení může existovat na různých úrovních. Můžeme uvést příklady vyloučení v širším měřítku. Extrémní oddanost kulturně identifikovaným územím může vést ke snaze získat hegemonickou kontrolu. Některá území, památné krajiny nebo komunitní místa jsou sdíleny různými skupinami a každá z těchto skupin s těmito místy spojuje jiné hodnoty a pocity.

Maija Kūle ve své fenomenologické analýze domova tvrdí, že domov je uspořádané místo, které má určité významy spojené se svým zavedeným řádem takovým způsobem, že ovlivňuje i identitu člověka, který v něm žije.¹⁴ To vysvětluje, proč se lidé starají o své domovy a proč o krásných domovech sní a tvrdě na nich pracují, protože jim to poskytuje (i když klamavě) harmonický rámec v jejich sebeprosazování a existenciální sebeinterpretaci. Zde se jasně prolíná již zmíněná filozofie Martina Heideggera, který tento jev popisuje jako „vytváření smyslu života“. Z výše přečtených řádků lze vyvodit jednoduché, a přesto velmi významné pochopení: prostor lze vnímat jako svobodu a místo je bezpečí. Za zdmi našich domovů se cítíme bezpečně a vytváříme z nich stěžejní symbol vtisknutý do naší identity.

Boj za své domovy – má pro ideologicky založené náboženské osadníky na Západním břehu zvláštní význam. Jsou téměř posedlí pojmem domov. Jejich projektem je výstavba židovských domů na posvátné židovské půdě v opozici vůči palestinskému národnímu hnutí, které vidí stejné území jako svou vlast. Za těchto podmínek jsou židovské domy prohlášeny za posvátné ihned po jejich výstavbě. Transformace z bezvýznamné struktury, kterou je „dům“, na všeobjímající „domov“, vyjadřující závazek a vášně, je okamžitá. „Domov“ v diskurzu osadníků je „klíčovým symbolem“, symbolem, který je všezahrnující a nezbytný pro dešifrování jejich pohledu na svět.¹⁵

¹³ MANZO, Lynne C. Beyond house and haven: toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*. Seattle, USA, 2003, **23**(1). Dostupné z: doi: [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00074-9](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00074-9)

¹⁴ VIIK, Tõnu. Human Spatiality: A Cultural Phenomenology of Landscape and Places. *Problemos*. 2011, s. 111. Dostupné také z: <https://www.researchgate.net/publication/298701654>

¹⁵ FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*. 2013, **32**(1), s. 109. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041

Zásadní důležitost a posvátnost, kterou osadníci přisuzují svým domovům, nelze chápat mimo politický kontext, v němž se nachází. Domov je deklarácí návratu domů, a je tedy spojen s mírumilovnými rodinami, které si přejí žít na svém pozemku, a jejichž vystěhování by bylo morálním pohoršením a zločinem proti jejich základním lidským právům. Odpůrci osadnické činnosti tvrdí, že to jsou právě samotní osadníci, kteří používají sílu a násilí, aby pronikli na okupovaná území. Vytváření domovů lze proto považovat za „něžnou sílu“. Je to invazivní strategie, jejímž cílem je „judaizovat“ prostor na úkor Palestinců, ale má být zobrazena jako přátelská, mírumilovná a „domácí“. Domov je zároveň obydlím pro rodinu, politickým prohlášením odvahy a vzdoru a metonymickou součástí národního hnutí k božské spáse. Stavba domu v zemi Izrael je definována jako zvláště důležité náboženské přikázání¹⁶ („micva“).¹⁷

Představa domova má pro osadníky hluboký význam. Zdá se, že je to poprvé v židovské historii, kdy byl dům jako skutečná fyzická entita obdařen posvátností. To neznamená, že židovské komunity, které žily po staletí na různých místech, si nevyvinuly silnou vazbu ke svým domovům, ale spíše to, že vztah osadníka souvisí se vznikem a podstatou židovského domova, bez ohledu na historické nebo osobní vzpomínky, které vzbuzuje.¹⁸

1.1. Teritoriální identita

Konkrétní místo je konstruktem utvořeným danou společností či sociální skupinou za účelem symbolizace a posilování vlastní (sdílené a osobní) identity a struktury. Identita jako sociokulturní produkt může být předmětem zájmu geografie, protože se stává formujícím prvkem územní struktury a obecně může určovat strukturální, vztahové a smyslové transformace v geografickém prostoru. Geografická konotace identity nemůže odkazovat na pouhou prostorovou dimenzi fenoménu identity; spíše by se měla používat k reprezentaci vazeb sounáležitosti, které vytvářejí „území“. *Žitý prostor* by měl být považován za moment integrace, který kombinuje fyzickou dimenzi geometrického prostoru a sociální dimenzi relativního prostoru. V tomto případě prostor není jen „scénář lidského jednání“, ale „reprezentace“ lidského jednání a zhušťuje hodnoty kultury, která se v něm vytváří. Území je právě vztahovým prostorem, který roste v čase jako produkt procesu kulturní sedimentace.

¹⁶ (דברים פרק כ, ה): וְדָבְרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית תְּדֹשׁ וְלֹא תִנְכּוּ יָלְדָּה וְיָשַׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחַר יִתְנַכְּבוּ

¹⁷ FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*. 2013, 32(1), 109. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041

¹⁸ Ibid.

Motorem tohoto procesu je vztah identity mezi komunitou a prostorem, který komunita zabírá. Ve skutečnosti se prostor stává teritoriem aktéra, jakmile je zapojen do sociálního vztahu komunikace. Teritorium je země, která funguje jako prostředek komunikace, prostředek pro práci, výrobu, výměnu, spolupráci. Stručně řečeno, území lze považovat za tu část geografického prostoru, která odráží danou komunitu a představuje individuální a kolektivní konání komunity. Specifikum území – považované za odlišnost od geografického okolí – pochází z procesu interakce mezi touto komunitou a prostředím.¹⁹

My jako lidské bytosti, které se narodily do určité kultury s konkrétní historií, tam nacházíme věci, které dávají smysl a účel našemu životu: nejen normy, rituály a přesvědčení, ale také touhy a ambice (být lékařem nebo být milující manželkou) a prostředky k jejich naplnění (chodit do školy, podřídit se domluvenému sňatku, postupovat rituály). Tyto předem stanovené možnosti vytváří to, co Heidegger nazývá *svět*. *Svět*, který Heidegger popisuje, není abstraktní svět, který všichni sdílíme, ale je to konkrétní svět, specifická situace, zděděná z minulosti a projevující se na skutečném místě. Být ve *světě* pro Heideggera znamená ocitnout se v konkrétní situaci se všemi jejími zděděnými projekty a ambicemi, se všemi potřebnými nástroji a vybavením a vyrovnat se s tím, co člověk najde, a jít za tím, co má smysl.

Tyto definice nám pomohou odhalit jakým způsobem jsou osadníci napojení na jimi obývané teritorium, jak se vyvíjela jejich identita a jaký vliv na ně má kontext historický, sociologický, politický a geografický. Náboženství může mít velice těsný vztah k přirozenému prostředí, protože některé geografické objekty jsou zároveň i objekty náboženskými. Tady můžeme jmenovat posvátné hory, které plnily symboliku blízkosti Boha – jednak pro svoji nedostupnost a také pro symboliku výšky jako přibližování se Bohu. V židovské i křesťanské tradici je celá řada biblických míst spojených s posvátnými horami – hora Ararat, kde měl přistát Noe se svou archou; hora Moria, kde měl Abrahám obětovat svého syna Izáka; hora Sinaj/Choreb, kde se setkává s Bohem prorok Eliáš a kde dal Hospodin Mojžíšovi svůj zákon; hora Sión, která původně byla konkrétní horou stojící nedaleko Jeruzaléma, ale později se stala symbolem celé „zaslíbené země“ v pojetí moderního sionismu. Posvátné ovšem mohou být i jeskyně, které byly vytvořeny uměle – nejčastěji se jedná o hroby významných osobností – například jeskyně Machpelach v dnešním Izraeli. Jeskyni koupil podle tradice Abrahám jako

¹⁹ POLLICE, Fabio. *The Role of Territorial Identity in Local Development Processes*. Università del Salento, 2003. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/publication/242122046_THE_ROLE_OF_TERRITORIAL_IDENTITY_IN_LOCAL_DEVELOPMENT_PROCESSES

hrob pro svoji ženu Sáru. V tomto hrobě byl pak pohřben i on sám a postupně i jeho příbuzní. Místo je tedy posvátné pro židy, ale i pro muslimy, kteří nad jeskyní postavili Ibrahimovu mešitu. Přestože židé i muslimové vzdávají stejným praotcům úctu, je místo striktně rozděleno na židovskou a muslimskou část s odděleným vchodem pro každou z nich.

Země je jako nádrž obsahující dřímající energie, jejichž semena zasela příroda, ale jejich využití závisí na člověku. Je to on, kdo odhaluje individualitu země tím, že ji formuje pro vlastní potřebu. Člověk vytváří spojení mezi nesourodými rysy tím, že nahrazuje náhodné efekty místních okolností účelovou organizací sil. Tímto způsobem region získává identitu, která jej odlišuje od ostatních, až se nakonec stane jakoby medailí vyraženou v podobě lidu. Etnický charakter, kultura a ideologie tak mají v geografickém myšlení zásadní místo. Žádný regionální popis není úplný bez zohlednění jedinečných rysů obyvatel. Krajiny jsou tvořeny krajinným vkusem. Lidé v jakékoli zemi vidí přivlastněný terén prostřednictvím upřednostňovaných a navyklých vhlédů a mají tendenci ho přetvářet tak, jak ho vidí. Izraelská krajina, stejně jako kterákoli jiná, odráží dlouhou řadu takto idealizovaných obrazů a vizuálních předsudků. Typy krajiny, které židé preferují, uchovávají a reprodukují, považují za jedinečně izraelské, ztělesňující minulost a současné ctnosti obyvatel. Jen málo z těchto vlastností je ve skutečnosti výhradně izraelských; jsou však charakteristické v tom smyslu, že se vyskytují v celé říši lidí, ale ne obecně jinde.²⁰

Ještě před vznikem Izraele v roce 1948 došlo k pokusu o založení izraelské národní identity na čistě sekulárních hodnotách. Oddělením pojmu „Izrael“ od pojmu „Žid“ byl kladen výlučný důraz na teritorialitu jako hranici, která vymezovala Izraelce. Izraelci byli definováni jako lidé, kteří žili ve státě Izrael, a odůvodnění pro nárokování si práv na toto území bylo nejen historické, ale především náboženské. Lidé Izraele tuto zemi obývali v minulosti, byli z ní vyhnáni a nyní na ni získali zpět své právo. Založení sekulární národní identity na Bibli se ukázalo jako problematické, protože Bible je nepopíratelně náboženská kniha. Pohlížet na ni pouze jako na historický dokument znamená popřít její podstatu. Biblické dějiny jsou výlučně náboženské: jsou to dějiny řízené Bohem, v nichž jsou lidé obecně a Židé zvláště Božími nástroji, vykonavateli Boží vůle. Založení sekulární národní identity na Bibli znamená vnést náboženskou definici národní identity takříkajíc zadními vrátky. Vzhledem k tomu, že

²⁰ BROEK, Jan. National Character in the Perspective of Cultural Geography. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 1967, **370**(1), s. 8–15. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.1177/000271626737000103>

náboženský charakter Bible byl popřen, vznikla tím nejednoznačná národní identita, která vyvrcholila krizí legitimacy.²¹

Stát Izrael si po svém založení stanovil dva cíle: teritorializaci prostoru, tj. nastolení suverenity nad územími, která získal, a uzpůsobení prostoru tohoto území, tj. nastolení kontroly, moci, autority a suverenity rozprostřené nad tímto prostorem. Tohoto uzpůsobení území je dosaženo konstruováním a formováním fyzické krajiny, které probíhá na základě skutečného návrhu a fyzické výstavby konkrétních projektů, čímž poskytuje rámec, jehož prostřednictvím se institucionalizuje a internalizuje suverenity a hegemonie. Otázky umístění, identity a moci jsou zde stanoveny prostřednictvím probíhajících každodenních mechanismů konfrontace, kompromisů a vytváření souhlasu mezi ekonomickými, sociálními a politickými silami. Veřejné bydlení ve svém prostorovém uspořádání a organizaci hraje klíčovou roli při utváření prostoru pro konkretizaci suverénní teritoriality státu.²²

Sionismus se snažil vytvořit nový prostor pro novou společnost – vhodné prostředí pro „nového Žida“. Nikdy však nevytvořil konkrétní vizuální podobu tohoto prostoru ani model, podle kterého bude navržen a postaven. Možnosti, které byly koncepčně dostupné, byly nepochybně problematické. Stávající krajina – „předchozí“ (národní) prostor – v očích sionistů na jedné straně odrážela primitivnost a nepřátelství „druhého“. Byla to krajina „domorodců“, Arabů, a představovala orientální scénu ztotožněnou s blízkovýchodní kulturou. Na druhou stranu „starověká“ krajina (biblická) byla také nevhodná. Z pohledu sekulárního sionistického establishmentu byly tyto náboženské obrazy nejasné, pohádkové a nepraktické. Ačkoli se tedy uvažovalo o možnosti použití biblické krajiny jako základního modelu, bylo učiněno jen několik sporadických pokusů o hledání referenčních bodů ve starověkém mytickém prostoru. Fyzické kódy starověkého prostoru byly příliš vágní a abstraktní, a ztotožňovaly se spíše s orientální fantazií než s konkrétním místem.²³ Strategie pojmenovávání byla však dychtivě přijata a dodnes se biblická jména volně používají k legitimizaci nových osad.

Šestidenní válka vyústila ve všeobecnou euforii spojenou s vojenským vítězstvím a všeobecným pocitem návratu domů, a ve znovuzískání právoplatného dědictví. Jakmile však euforie opadla, vyvstaly otázky ohledně etického práva na tento pocit vlastnění území

²¹ WEISSBROD, Lilly. Religion as National Identity in a Secular Society. *Review of Religious Research*. Springer, 1983, 24(3), s. 193–198. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/3511814>

²² KALLUS, Rachel a Hubert LAW YONE. National Home/Personal Home: Public Housing and the Shaping of National Space in Israel. *European Planning Studies*. Taylor & Francis, 2002, 10(6). s. 767. Dostupné z: doi:10.1080/0965431022000003807

²³ Ibid., s. 768–769.

získaných vojenským dobytím. Izraelská národní myšlenka byla založena na teritorialitě, tedy na životě v hranicích Izraele. Okupovaná území byla jasně mimo tyto hranice. Na druhé straně byla teritorialita ospravedlněna etickou nadřazeností – být vyvoleným národem mezi pronárody. Historické dědictví jako takové nebylo dostatečné odůvodnění, protože bylo založeno na nároku na půdu, o kterou usilovala, ale ve skutečnosti byla získána zpět až po dvou tisících letech.

Izraelci a Palestinci ve své podstatě soutěží o vytvoření své identity ve stejném prostoru. Identity a kultury se politizují, aby se mohly vytvořit ospravedlňující nároky na půdu. Moc vládnout není založena na kmenové nebo osobní loajalitě, ale na pevném územním prostoru. Osadníci, kteří definují zemi jako „posvátnou“ a pojmenovávají geografické artefakty a odkazy jako posvátné, politizují zemi, aby vytvořili národní ideologii, která zdůvodní národní identitu a nárok na daném území.²⁴

Náboženští osadníci se považují za domorodce – bez reflexe patřící k zemi. Takto se chtějí definovat a nechat se vidět ostatními. Musí však čelit dilematu, které představují palestínští Arabové, kteří žili ve vesnicích na tomto území po staletí. V důsledku toho přijali diskurzivní strategii navrženou k vyřešení tohoto dilematu tím, že se orientují dvěma směry: za prvé: klasifikují se jako domorodí lidé, kteří se „vrací“ do svého domova. Osadníci vytlačují Palestince na základě biblických slibů a jejich sebedefinice jako nositelů židovské kolektivní paměti. Přesto si k tradičním Arabům udržují vzdálený postoj, považují je za pozůstatky pastýřské minulosti. Vidí místní vesničany jako romantické pozůstatky dřívějších biblických dob, a tento postoj sice mírní jejich diskriminační postoje, ale zároveň reprodukuje koloniální tendence. Jakékoli zdání „dialogu“ nebo komunikace mezi osadníky a Palestinci je téměř nemožné. Osadníci poukazují na to, že Palestinci by měli být vděční, že Židé oživilí zemi. Oni, jak se tvrdí, rozkvetli poušť. Tento argument shrnuje způsob, jakým si dotazovaní udržují svou vlastní centralitu a marginalizují ostatní.²⁵

Stát Izrael demonstruje obtížnost sekularizace identity jako národní identity původně založené na náboženských hodnotách. Židovský mesianismus byl hodnotovým systémem, na kterém spočívala židovská identita. Lidé vychovaní k dodržování těchto základních hodnot nebyli schopni je zcela odmítnout, ačkoli toto odmítnutí bylo diktováno jejich ideologickým

²⁴ ELLIS, Donald. Three discursive dilemmas for Israeli religious settlers. *Discourse Studies*. Sage Publications, 2014, 16(4). s. 480. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24441992>

²⁵ Ibid., s. 481.

závazkem. V důsledku toho byla jakákoliv definice národní identity v sekulárních termínech sama se sebou rozporuplná. Izrael není v tomto ohledu jedinečný.

1.2. Koncepce místa

Až do 90. let byla literatura založena na existenciální teorii, která zdůrazňovala roli míst jako uzavřených entit při konstituování autentických identit. Podle tohoto konceptu dominuje každému místu jedna komunita obyvatel, která má tendenci věřit v jeden soubor významů o tomto místě a evokovat ve svých členech jednu soudržnou identitu. Tato identita krystalizuje z blízkých a navyklých asociací mezi zasvěcenými členy komunity, z jejich vzpomínek na společnou minulost a jejich aspirací na budoucnost.²⁶

Koncept místa obecně naznačuje environmentální místo, jehož prostřednictvím jsou zkušenosti a činy jednotlivců nebo komunity prostorově propojeny. Připoutanost k místu je uznávána jako emocionální složka a kvalita, která tvoří porozumění místu, ke kterému jsou lidé přitahováni. Jde o pozitivní emocionální pouto ke geografickému prostředí a význam, který je tomuto poutu připisován. Tato emocionální kvalita místa je pouto, které se soustředí na vnímanou hodnotu místa.²⁷

Rozlišujeme tedy dvě základní kategorie míst: první můžeme pojmenovat místy „mytickými“ a „velkými“, druhé zase místy „každodenního života“. Identita komunity se vytváří nejen na těchto extrémně ohraničených místech, ale také mezi nimi. Sociopolitické autority mystifikují místa. Náboženská místa se stala „posvátnými“ potom, co jim bylo uděleno slovo *místo* (heb. „*makom*“), což se sémanticky vztahuje k „místu Boha“ (viz Dt 12,4-5). Mystifikací míst máme na mysli, že místa jsou vybavena sociálně sjednocujícími interpretačními schémata, aby bylo možné identifikovat konečný nárok na pravdu, zakořeněný ve slavné minulosti a vyjádřený transcendentním jazykem.²⁸

Z dosud zmíněných pozorování je zřejmá vzájemná závislost mezi identitou a územím. Jde o kumulativní vztah: na jedné straně územní identita produkuje a orientuje teritorializační procesy; na druhé straně akty teritorializace samy o sobě posilují proces identifikace mezi komunitou a jím žitým prostorem. Území by mělo být interpretováno jako zdroj pro tvorbu

²⁶ SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, 98(2), s. 243.

²⁷ COUNTED, Victor a Hetty ZOOCK. Place Spirituality: An attachment perspective. *Archive for the Psychology of Religion*. Sage, 2019, 41(1), s 17. Dostupné z: doi:10.1177/0084672419833448

²⁸ SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, 98(2), s. 244.

hodnot, které lze živit pouze spouštěním identifikačních mechanismů místních aktérů. Území – jako pocit sounáležitosti – se stává sentimentálním, společenským a symbolickým produktem, který představuje základ pro retrospektivní a prospektivní identity.²⁹

Akt nárokování si jakéhokoli místa je však problematický. Nárokuje si místo, protože se tam před vámi ještě nikdo nedostal? Tvrdíme, že jsme silnější než ti, kteří tam momentálně jsou? Potvrzujeme to tím, že stavíme na tomto místě obydlí? Zdědili jsme ho? Sázíme na něm? Používáme ho? Koupili jsme toto místo? Vztyčili jsme na tomto místě vlastní vlajku?

Židovský národ se po návratu z exilu obrátil na místo, které mu bylo dáno darem, dědickým aktem, a věděl, že toto místo teď bude jeho. Vysídlení nebo vyhnání ze země tak nikdy neznamenal oddělení od země a rozhodně neznamenal oddělení od našeho vztahu s Bohem. Znamenalo to spíše okamžitou ztrátu požeňání země a bylo to považováno za znamení, že jsme se Bohu znelíbili. Ale to vše bylo absorbováno uprostřed neustálé naděje na shledání a obnovu a neustálé duchovní a fyzické orientaci na toto místo, Izrael.

V této souvislosti můžeme zmínit hnutí *Guš Emunim*, které bylo vedeno rabínem Cvi Jehuda Kookem, který věřil, že sionismus reprezentuje mesianistický proces, ve kterém je národ, Bible a země jeden organický celek. Pro nedostatek vedení ze strany tradičních vůdců založil Guš Emunim jako romantické a mesianistické hnutí. Ideologie hnutí je založena na třech principech: první a nejvíc důležitý je osídlení biblické země, která byla odebrána židovskému lidu; druhý a třetí je striktní dodržování Desatera a stranění se sekulární komunitě, která se vzdala mesianistického procesu pro lehčí a zkažený životní styl. Zali Guveritz zkoumal napětí mezi mytickým a každodenním vnímáním místa, které je zakořeněné v judaismu. Dochází k závěru, „že rabín Kook pojímá stát Izrael jako reprezentanta každodenního místa, a že nově vzniklá osídlení jako reprezentují mytické vnímání místa, kterého se teprve zmocní.“³⁰

Autor článku se zde distancuje od hlubšího proniknutí do mytického nitra hnutí. Poskytujeme však několik krátkých citací osadníků, které mohou pomoci i k lepšímu pochopení jejich smýšlení ohledně vzniku nových osad.

²⁹ POLLICE, Fabio. *The Role of Territorial Identity in Local Development Processes*. Università del Salento, 2003, s. 108. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/publication/242122046_THE_ROLE_OF_TERRITORIAL_IDENTITY_IN_LOCAL_DEVELOPMENT_PROCESSES

³⁰ SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, 98(2), s. 247.

„Vrátili jsme domov do krvavých a slavných polí, do úžasných hor. Jejich věřící se stali Ivy. Sione, Sione, naše horo světla a svatosti. Naše paměť žije v našich srdcích, znovu nikdy nepadneš.“ (Hanan Porat)

„Náš cíl je vrátit lid na Půdu, do Přírody a k Bibli, (...) abychom vykoupili sebe, zemi a národ vrácením se do přírody, dostáním se blíže k Zemi a nebi.“ (Hanan Porat)³¹

Osadníci z Guš Emunim přijali rétoriku, která je prezentovala jako posly vyššího Božího úřadu. Vnímali nově vzniklé osady jako panenskou mytickou svatou zemi, která ještě není zkažená sekulárním každodenním životním stylem, a měla by být obnovena podle mesiánských principů Erec Jisrael. Sentimentální pouto k zemi bylo vybudováno ještě předtím, než začalo samotné budování osad. V historii Guš Emunim můžeme pozorovat oslavu mýtu Stvoření, který je jeho členy opěvován náklonností, obdivem a úžasem. V roce 1967 na Den nezávislosti, měsíc po Šestidenní válce, pronesl rabín Cvi Jehuda Kook výroční řeč. Napříč všemi ješivami v Jeruzalémě byla Merkaz ha – Rav nejvíc orientovaná k sionismu, a proto oproti ostatním ješivám brala Den nezávislosti jako důvod k oslavám. Během tohoto projevu se jeho hlas zlomil a začal pronášet tato slova: „Kde je náš Hebron – zapomněli jsme na něj? Kde je náš Šekem a naše Jericho, kde jsou – zapomenuty? A všechna ostatní místa Jordánu? Každý region a každý kousek půdy, která náleží zemi Boha – je nám dovoleno opustit třeba jen milimetr této země?“³²

V této době byla tato slova považována za nesmyslné řeči starého muže, ale během měsíce se jejich interpretace změnila a byla přijata jako splněné proroctví. IDF obsadila většinu míst zmíněných rabínem Kookem a mnoho mladých studentů ješivy Merkaz ha – Rav bylo mezi vojáky, kteří na vlastní oči viděli to, co považovali za naplnění slov jejich vůdce. Pro mesiánské hnutí jako je Guš Emunim, byla tato událost oslavována jako hierofanie, setkání s posvátnem, okamžik narození a nepopíratelný důkaz legitimity jejich myto-historické interpretace. Toto kázání je dobrým výchozím bodem pro pochopení složité povahy závazku

³¹ SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, 98(2), s. 247. Dostupné z: PORAT, Hanan. Meat Min Ha'Or: (A Little Bit of the Light). *Nekud*. 1989 (122), s. 23.

³² FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, s. 39.

Guš Emunim vůči Zemi. Jsme zde informováni nejen o povaze, ale i důležitosti paměti. Můžeme v něm sledovat napětí mezi pamětí obecně a pamětí určitých událostí a míst zvláště.³³

Některá místa jsou výjimečná a emocionálně nás provokují, například krajiny, které se otevírají turistice jako zvláštní „body zájmu“, jak se jim říká – místa, kam lze cestovat a podřídit se turistickému průmyslu. Dalším typem emocionálně významných lokalit jsou taková posvátná místa jako kostely, pohřební místa, obřadní místa a další. Existují také virtuální místa vytvořená *ex nihilo* konkrétními lidmi – např. imaginární krajiny a fantasy světy v literární fikci nebo v malbě. Existují také virtuální místa vytvořená kolektivní představivostí, jako např. Země zaslíbená Starého zákona, peklo a očištec, starověká země lidí, posvátné místo, které se podle některých ezoterických tradic nachází ve mně atd.³⁴ Guš Emunim touží po osídlení země, která je obydlena palestinskými Araby, kteří jsou považováni za původní obyvatele v očích mnoha pozorovatelů, včetně samotných Izraelců. Obraz domorodosti a autenticity je důležitý pro palestinskou argumentaci. Aby členové Guš Emunim přesvědčili veřejnost, že tato území nejsou okupovaná ale osvobozená, a že patří židovskému lidu, musí čelit těmto tvrzením tím, že předefinovali původ a autentičnost, zdůraznili důležitost dlouhodobé paměti a prohlásili, že starověká židovská přítomnost jim dává přednostní právo na tuto půdu. Neznamena to však, že toto použití paměti je pouze povrchní manipulací. Velký význam paměti vede členy Guš Emunim k tomu, aby se usazovali v této oblasti, zatímco jejich osady je zavazují k dalšímu zdůraznění důležitosti paměti a vytváření začarovaného kruhu, v němž jsou nerozlučně propojeny sociální identita a praktický zájem.³⁵

Růst osídlení doprovázel rozvoj sociální a fyzické infrastruktury, vznik škol, obcí a vysokých škol, výstavbu silnic, průmyslových parků a obchodních center. Tato síť „předměstské kolonizace“ vykazuje silné charakteristiky západních krajin a silně kontrastuje se sousedními palestinskými vesnicemi a městy, které zůstávají relativně nerozvinuté v tom, co se stalo duální, paralelní sídelní krajinou sdílející jediný geografický prostor, ale s malým,

³³ FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, s. 39.

³⁴ VIIK, Tõnu. Human Spatiality: A Cultural Phenomenology of Landscape and Places. *Problemos*. 2011, s. 103–104. Dostupné také z: <https://www.researchgate.net/publication/298701654>

³⁵ FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, s. 42.

pokud vůbec nějakou, smysluplnou sociální nebo ekonomickou interakcí mezi těmito dvěma populacemi.³⁶

Koncept kolektivní paměti je zde jedním z klíčových elementů, na který můžeme dále rozvíjet úvahu, jak se paměť a vzpomínky promítají do vnímání prostoru a krajiny. V této práci se tomuto tématu věnuje poslední kapitola. Díky diskurzu historie a teologie náboženského sionismu jsme schopni vytvořit obraz, který pouští do hlubších vod samotného uvažování osadníků, a toho, co je formovalo v historii.

³⁶ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, **10**(3), s. 192–224.

2. Historický diskurz náboženského sionismu

Sionismus vznikl jako počátek židovské renesance, která začala v postemancipační éře. Sionistický narativ je ústředním národním narativem v Izraeli (a z části i v židovské diaspoře). Jeho kořeny lze hledat na konci 19. století v ustavení sionistického hnutí. V té době tento narativ odkazoval na touhu založit židovský stát pro židovský národ v Erec Jisrael. Po vzniku státu Izrael v roce 1948 se pozornost přesunula na touhu zachovat židovskou identitu státu a rozptýlit židovské obyvatelstvo po celém státě. Náboženský sionismus se zavázal k úkolu přidat duchovní a kulturní rozměr tomuto politickému hnutí. Mizrahi, politicko-náboženské křídlo sionismu, se snaží zachovat a udržovat tradiční základy židovského národa ve své zemi. Hledá prostředky, jak aplikovat prastaré hodnoty na moderní stát v neustálém pohybu, uprostřed vlivů zvenčí i zevnitř. Náboženští sionisté pak věří, že obnovení Izraele bylo podle starých proroků nevyhnutelné. Svou roli vidí jako pomáhající znovu vybudovat komunitu, která bude vhodným příbytkem pro Božskou Přítomnost a Světlem pro všechny národy.

Prvními mysliteli a aktivisty byli ortodoxní rabíni, kteří se později stali „předchůdci sionismu“. Nejznámější z nich byl r. Cvi Hirsch Kalischer a r. Jehuda Chaj Elkalaj. Jejich pojetí Vykoupení spočívalo v postupném procesu, který bude zahájen pomocí lidských racionálních prostředků. V tomto se odklonili od tradičního přístupu, který trval na tom, že dlouho očekávané vykoupení přijde pouze díky božskému zapojení.³⁷

Rané obrysy izraelské veřejné semiosféry byly utvářeny osadníky, kteří přicházeli převážně z východní a střední Evropy do Palestiny na konci devatenáctého století. Jejich vůdčí ideologie budování národního sekulárního centra prostřednictvím kolektivních snah pro ně znamenala, že kolektivní úsilí bude směřovat k vytvoření židovské společnosti a ekonomiky vedle místní arabské společnosti, nikoli integrováno s ní. Pro dominantní a hegemonické skupiny prosazující socialistickou sionistickou ideologii to znamenalo, že mohou způsobit revoluční změnu v židovské historii tím, že po staletích odtržení od zemědělství a rozptýlení po celém světě přijmou manuální práci a produktivní životní styl; že by byli schopni překlenout propast mezi ideály a praxí, mezi intelektuální prací a manuální prací, v souladu s učením socialistických teoretiků a jejich interpretací hebrejských proroků. Jejich úsilí mělo vést k

³⁷ DON-YEHIYA, Eliezer. Messianism and Politics: The Ideological Transformation of Religious Zionism. *Israel Studies, Special Issue: Zionism in the 21st Century*. Indiana University Press, 2014, 19(2), s. 241.

vytvoření produktivní, progresivní a sekulární židovské společnosti, která se nakonec mohla stát „pochodní osvěcení“ v celosvětovém měřítku.³⁸

Obraz takového osadníka/pionýra, který se dostal do popředí během migračních vln na počátku dvacátého století, je dodnes promítán jako klíčový symbol mezi osadníky na Západním břehu. Jeho hlavní charakteristikou byla ochota k sebeobětování, připravenost převzít iniciativu a přispívat ke kulturní a institucionální kreativitě. Blízkost k přírodě se projevila upřednostňováním zemědělské práce a osidlováním před prací ve městě a bydlením v komfortu. Sklon takového pionýra nikdy se neusadit a odpočívat, nýbrž být vždy k dispozici a zapojit se do nových výzev a úkolů podle měnící se povahy veřejných potřeb, má v jeho smýšlení také důležité místo.³⁹

Šestidenní válka sehrála klíčovou roli v politické transformaci náboženského sionismu. Její dopad na tento proces byl však zprostředkován prostřednictvím myšlenek, které byly poprvé představeny dlouho před vypuknutím války. Tyto myšlenky mají své zdroje především v mesiánských koncepcích Rav Abrahama Izáka HaKohen Kooka a jeho syna rabiho Cvi Jehudy. Stejně jako první náboženští sionisté zastával Rav Abraham Kook názor, že mesiánské Vykoupení je bezprostřední a Židé by měli podniknout kroky k povzbuzení jeho příchodu.

2.1. Rav Abraham HaKohen Kook

Hlavním ideologem moderního náboženského sionismu byl Rav Abraham Jicchak Kook, který ospravedlňoval sionismus podle židovského práva, a naléhal na mladé věřící Židy, aby podporovali snahy o osídlení země, a na sekulární labouristické sionisty, aby věnovali větší pozornost judaismu.⁴⁰ Rav Kook byl mesianista a měl velmi jasnou představu o vykoupení židovského národa v zemi Izrael, tedy vykoupení, které by bylo součástí Božího plánu – nejen pro Židy, ale pro celý svět. Opravdu věřil, že by nakonec nemohlo dojít k vykoupení pro židovský národ bez vykoupení celého světa. Bylo mu jasné, že takové vykoupení lze provést pouze v rámci židovského státu, takže židovský národ potřeboval svůj stát. Pouze ve vlastním státě by se židé mohli vrátit k božskému a národnímu způsobu života, který jim Bůh přikázal.

³⁸ FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, s. 49.

³⁹ *Ibid.*, s. 50.

⁴⁰ SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM ed. *ENCYCLOPAEDIA JUDAICA*. 2. vydání. USA: Keter Publishing House, 2007, s. 289–290.

Skutečnou slávu Božího jména nebylo možné vyjádřit, když bylo omezeno na ješivy a synagogy v diaspoře – potřebovalo se rozšířit do všech dimenzí národního života.⁴¹

Kook viděl sionismus jako součást božského plánu, který by vyústil v přesídlení židovského národa do jeho vlasti. To by přineslo spásu Židům a poté celému světu. Až bude znovuzaložením židovské vlasti dosaženo světové harmonie, přijde Mesiáš. Ačkoli se to ještě nestalo, Kook zdůraznil, že to bude nějakou dobu trvat, a že konečné vykoupení se děje ve fázích, které často nejsou patrné, když se tak děje. V roce 1924, kdy se Kook stal aškenázským hlavním rabínem Palestiny, se pokusil smířit sionismus s ortodoxním judaismem. Rav Kook zdůraznil posvátnost celé Země Izrael. Sionismus je podle něj hmatatelným důkazem božského rozhodnutí vrátit lid Izraele do jejich země a důkazem, že hranice „země zaslíbené“ by měly být určeny prostřednictvím halachického uvažování (židovské náboženské zákony odvozené z písemné a ústní Tóry) spíše než historickými nepředvídanými událostmi nebo diplomatickými vyjednáváními.⁴²

Rozvinul své vlastní názory na roli sionismu v židovské historii. Domníval se, že návrat do Země Izrael znamenal začátek božského vykoupení a že Balfourova deklarace⁴³ z roku 1917 zahájila novou éru obnovy židovského národa. Podle jeho názoru však bylo stávající sionistické hnutí neúplné, protože se chopilo pouze oživení světských a materiálních potřeb židovského národa.⁴⁴ Přesto, že viděl sekulární složku židovského národa jako herezi, byl hluboce přesvědčen tom, že je potřeba znovu obnovit náboženského ducha lidu, a tím je spojit v jeden silný národ, který společnou snahou přivolá příchod Mesiáše. Pro Rav Kooka, stejně jako v jistém smyslu pro labouristický sionismus, byl život a práce ve Svaté zemi *micva* ekvivalentní hodnotě všech ostatních náboženských příkázání dohromady. Na tomto základě mohli věřící Židé bez problémů tolerovat nedostatek náboženské kázně ze strany většiny sionistů, tedy

⁴¹ *The Story of Zionism: The Theory of Zionism – Different Models* [online]. In: Jewish Agency for Israel [cit. 2022-05-04]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20110106155617/http://www.jewishagency.org/JewishAgency/English/Jewish+Education/Compelling+Content/Eye+on+Israel/Story_Zionism/Different+Models+of+Zionism.htm

⁴² SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM ed. *ENCYCLOPAEDIA JUDAICA*. 2. vydání. USA: Keter Publishing House, 2007, s. 290.

⁴³ Balfourova deklarace (2. listopadu 1917) byla prohlášení o britské podpoře při „zřízení národního domova pro židovský národ v Palestině“. Jednalo se o dopis od Arthura Jamese Balfoura, britského ministra zahraničí, Lionelu Walteru Rothschildovi, 2. baronu Rothschildovi (z Tringu), vůdci anglo-židovské komunity. (Dostupné online z: <https://www.britannica.com/event/Balfour-Declaration>)

⁴⁴ SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM ed. *ENCYCLOPAEDIA JUDAICA*. 2. vydání. USA: Keter Publishing House, 2007, s. 290.

sekulárních Židů. Byli přesvědčeni, že přítomnost ve Svaté zemi, doplněné o jejich vlastní citlivé a tolerantní přesvědčování, nakonec povede nenáboženskou sionistickou většinu k přijetí halachy a pochopení vykupitelského významu sionismu.⁴⁵

Dobře věděl, že pro židovský stát by bylo nemožné chovat se podstatně jinak než ostatní státy ve skutečném světě. Spojil tak osud židovského státu s osudem ostatních zemí světa. Židovské vykoupení, ke kterému mohlo dojít pouze v rámci židovského státu, bylo součástí univerzálního vykoupení – tyto dvě skutečnosti nebylo možné oddělit, protože obě byly součástí Božího plánu. Bůh dal Židům za úkol vykoupit svět, vést zbytek světa ke spravedlnosti a přijetí Boha. V jeho verzi mesianismu měli sami Židé zásadní roli: museli prokázat vůli, odhodlání a schopnost znovu vybudovat svůj národní život. To byla součást Božího plánu, na který Bůh čekal: Bůh přinese vykoupení, ale bylo na Židech, aby dodali předběžné podmínky.⁴⁶

2.2. Rabbi Cvi Jehuda Kook

Myšlenka Cvi Jehudy odráží pokus převést filozofii jeho otce z teorie do praxe. V souladu s fundamentalistickými přístupy, které útočí na sekularizaci, byl Cvi Jehuda tímto rostoucím trendem mezi židovským lidem znepokojen. Přesto stejně jako jeho otec viděl sionistický národní podnik jako katalyzátor židovské renesance, navzdory jeho v podstatě nenáboženskému charakteru. Tento přístup je patrný v celém jeho myšlení. Jeho postoje k této otázce jsou založeny na knize rabiho Judy Halevi: *Kuzari*. Toto dílo, které má v náboženských sionistických osnovách čestné místo, se soustředí na téma postavení Židů jako vyvoleného národa. Podle Haleviho Boží volba Židy odlišuje od ostatních národů. Židé v sobě nesou božskou jiskru, která je připravila k přijetí Tóry – dané pouze jim, nikoli lidstvu jako celku – jako uznání zásadního rozdílu mezi židovským lidem a jinými národy.⁴⁷ Vazba mezi lidmi a jejich zemí je tak vnímána jako vztah přesahující přirozené hranice. Vybraná země se iracionálně proměňuje v podstatnou a nedílnou součást lidské bytosti. Židé v zemi Izrael se těší přímé božské prozřetelnosti a mají nárok na zemi v souladu s proroctvími. Země Izrael tvoří

⁴⁵ LUSTICK, Ian S. *For the Land and the Lord*. New York: Council on Foreign Relations, 1988.

⁴⁶ *The Story of Zionism: The Theory of Zionism – Different Models* [online]. In: Jewish Agency for Israel [cit. 2022-05-04]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20110106155617/http://www.jewishagency.org/JewishAgency/English/Jewish+Education/Compelling+Content/Eye+on+Israel/Story_Zionism/Different+Models+of+Zionism.htm

⁴⁷ INBARI, Motti. *Messianic Religious Zionism Confronts Israeli Territorial Compromises*. Spojené království: Cambridge University Press, 2012, s. 21.

srdce osídleného světa a pouze tam je možné naplnit proroctví. Země odmítá všechny obyvatele, kteří nejsou Židé; pokud jde o samotné Židy, pouze když přebývají v Zemi, mohou projevit svou velikost. To je důvod, proč je pro Cvi Jehudu Kooka nejdůležitějším příkázáním žít v zemi Izrael.

Stejně jako jeho otec věřil, že židovský lid musí projít kulturní renesancí a vrátit se zpět ke kořenům, které kvůli materialistické zkaženosti opustili. Zpočátku ve svém smýšlení pojí dvě zásadní myšlenky: napadání sekulárního pionýrství a v přímém protikladu uznávání sionistické revolty proti exilu. Ve svých spisech až do roku 1973 podporuje oživení židovské národnosti a plně se identifikuje se sionistickou ideologií. Rabín Cvi Jehuda trval na posvátné povaze Státu Izrael, kterou líčil jako projev a znamení pokračujícího procesu Vykoupení. Tvrdil, že to ukládá Židům svatou povinnost aktivně se účastnit mesiášského projektu tím, že se budou snažit dosáhnout židovské vlády na všech územích Země Izrael, která byla stále pod cizí nadvládou.⁴⁸

Po vzoru svého otce učil rabín Cvi Jehuda své následovníky mystické a romantické interpretaci sionismu, hýřící jazykem mesianismu a vykoupení. Ve svých myšlenkách šel však dál, když specifikoval politické a duchovní fáze, které proces vykoupení obnáší, a konkrétní kroky, které jej posunuly kupředu a dovedly k jeho slavnému závěru. Jeho model vykoupení byl založen na tradičním židovském pojetí pokání, které zahrnovalo „obrácení nebo návrat“ (*tšuva*). Ačkoli varoval své následovníky, aby v procesu očekávali neúspěchy a složité zvraty a obraty, Cvi Jehuda identifikoval celkově tři stupně vykoupení. První fáze, vyjádřená (převážně sekulárně orientovaným) návratem Židů z diaspory do Země Izrael, byla zahájena z „pokání ze strachu“ z fyzického nebezpečí v diaspoře. Tato fáze je na dobré cestě ke svému dokončení, i když diaspora existuje i na dále. Druhou etapu umožňuje znovusjednocení židovského národa s biblickým srdcem Judeje a Samaří. Této fázi dominuje dialektika „národní rekonstrukce“ mezi izraelským lidem a Zemí Izrael. Znamená to „úplné osídlení v Erec a oživení Izraele v ní (...) a skutečné naplnění toho, že zemi zdědíme, že je v našem vlastnictví a nikoli v držení žádného jiného z národů“. Třetí a poslední fáze procesu vykoupení bude vyžadovat „pokání lásky“, ve které se Židé, jejichž duchovní zdraví bylo oživeno kontaktem s celou zemí Izrael, obracejí k Bohu a k dodržování jeho příkázání. Mesiáš a konečné vykoupení

⁴⁸ DON-YEHIYA, Eliezer. *Messianism and Politics: The Ideological Transformation of Religious Zionism*. *Israel Studies, Special Issue: Zionism in the 21st Century*. Indiana University Press, 2014, 19(2), s. 247.

se přiblíží tempem úměrným rostoucí úrovni zachování náboženské tradice židovským národem.⁴⁹

Cvi Yehuda tak pochopitelně kladl zvláštní důraz na kritický význam židovského osídlení a politické kontroly nad všemi částmi Země zaslíbené samotným Hospodinem, stejně jako na posvátnost samotného Státu Izrael jako Bohem ustanoveného nástroje pro navrácení Země Izrael k lidu Izraele. Stát Izrael byl vytvořen a ustanoven Radou národů na příkaz Svrchovaného Pána vesmíru, aby se splnilo jasné přikázání v Tóře „že zdědí a osídlí Zemi“. Dále četl a komentoval Ezechiela 36 jako demonstraci nejen toho, že vykoupení bude postupné, ale že politický aspekt vykoupení bude předcházet duchovnímu.⁵⁰

Své myšlenky začal šířit dlouho před Šestidenní válkou a vlastně ještě před zrodem Státu Izrael. Nicméně až do této války byl účinek jeho učení omezen především na úzký okruh jeho žáků v Ješivě Merkaz ha – Rav, kterou založil jeho otec v roce 1923. Teprve po velkém vítězství Izraele ve válce a dosažení židovské vlády na celém území Izraele, se staly myšlenky rabína Cvi Jehudy vlivným faktorem v náboženském sionismu a v izraelské společnosti obecně. Výsledek války v roce 1967 byl pro rabína Kooka znamením, že Bůh plní své dávné sliby, které dal židovskému lidu. Velkou roli v tomto vývoji sehráli žáci rabína Cvi Jehudy v Merkaz ha – Rav. Šířili učení svého duchovního mentora a ujali se vedoucí role při zahájení projektu židovského osídlení na Západním břehu Jordánu a při založení Guš Emunim po Jomkipurské válce v roce 1973.⁵¹

2.3. Guš Emunim

Guš Emunim bylo formálně založeno počátkem roku 1974 jako hnutí náboženských sionistů upřednostňujících dlouhodobé udržení Západního břehu Jordánu, pásma Gazy a Golanských výšin Izraelem a jejich konečné začlenění do suverénního území státu. Jejich teritoriální iredentismus byl založen na náboženské ideologii, která pohlížela na celou zemi Izrael tak, jak je popsána v biblických textech. Nejvýraznější rysy tohoto hnutí jsou mesiášské a kabalistické povahy a jsou založeny na víře, že lidstvo je na dobré cestě k předem určenému

⁴⁹ L. HOCH, Richard. SOVEREIGNTY, SANCTITY, AND SALVATION: THE THEOLOGY OF RABBI TZVI YEHUDAH HA-KOHEN KOOK AND THE ACTIONS OF GUSH EMUNIM. In: *Shofar: Special Issue: Perspectives on Zionism*. Purdue University Press, 1994, s. 92. Dostupné také z: <http://www.jstor.com/stable/42942067>

⁵⁰ Ibid., s. 110.

⁵¹ DON-YEHIYA, Eliezer. Messianism and Politics: The Ideological Transformation of Religious Zionism. *Israel Studies, Special Issue: Zionism in the 21st Century*. Indiana University Press, 2014, 19(2), s. 247–248.

vykoupení. Tato spása závisí na úplnosti tří složek: Země Izrael, lid a Tóra. Celistvost každého z nich a všech složek dohromady tvoří podstatu judaismu. Hnutí Guš Emunim se soustředí na realizaci „celé země“ jako nejnaléhavějšího a nejdosažitelnějšího cíle.⁵² Na ideologii hnutí je charakteristické to, že jeho záměrem není pouze obsadit okupovaná území výstavbou v oblastech, kde je menší palestinská populace. Naopak si přeje Palestincům čelit a nakonec je vytlačit z těchto oblastí úplně. Výsledek Šestidenní války v roce 1967 byl v těchto kruzích brán jako „zázrak“ a jasné znamení toho, kdo má na tato „osvobozená“ území právo. Jádrem rétoriky hnutí se po událostech v roce 1973 stalo zřizování židovských osad po celém území Západního břehu Jordánu za účelem dlouhodobé izraelské civilní kontroly. Aby členové hnutí zmařili jakoukoli vládní politiku zaměřenou na budoucí územní kompromis, zřídili ilegální základny v Sebastii a Ofře, a to proti vůli tehdejší Rabinovy vlády. Když v roce 1977 byla ve volbách zvolena první pravcová vláda v čele s Menachemem Beginem, nastala pro toto hnutí zlatá éra realizace jejich dlouho kýženého snu. Vláda Likudu během prvního roku svého úřadu pomáhala při výstavbě jedenácti dalších osad a vytvořila administrativní a organizační struktury pro budoucí zakládání dalších osad tohoto typu.⁵³ Z pohledu kritiků je projekt osídlení na Západním břehu chápán jako koloniální projekt, jako vydědění původních Palestinců, zpusťování jejich společnosti, ekonomiky a zejména jejich národních aspirací. Samotní osadníci však mají velmi odlišný pohled na svou existenci a pomocí nacionalistických a náboženských intelektuálních nástrojů ospravedlňují svou přítomnost.⁵⁴

Existuje řada základních ideologických principů, které jsou jádrem aktivit Guš Emunim. Různému publiku jsou sdělovány různé informace ve snaze získat širší podporu a sympatie pro jejich politické postoje. Obecně byla činnost hnutí praktikována zejména prostřednictvím zakládání osad. To bylo vnímáno jako „pozitivní“ a „sionistický“ způsob protestu proti jakýmkoli vládním rozhodnutím, která by oslabila celkovou územní kontrolu. Již od začátku představovali sami sebe jako současný projev průkopnického sionismu s argumentem, že levice opustila svůj původní idealismus a tím oslabuje židovskou územní identitu. Poukazují na fakt, že by stát Izrael nebyl nikdy založen, pokud by se první vůdci

⁵² FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, s. 181.

⁵³ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, 10(3), s. 192–224.

⁵⁴ FEIGE, Michael. Passion and Territory in Israeli Historiography. *Israel Studies*. USA: Indiana University Press, 2011, 16(1), s. 181. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/10.2979/isr.2011.16.1.179>

sionistického hnutí ohlíželi na pouhou realitu své doby, a nedrželi se svých nadějí a snů ohledně znovuvytvoření židovské domoviny.⁵⁵

Myšlenky Rav Kooka v rámci sionistického hnutí poskytly Guš Emunim intelektuální a duchovní základ k integraci podstatné a vysoce motivované menšiny sekulárních ultranacionalistů do svého převážně náboženského rámce. Primární zaměření Guš Emunim na vykoupění prostřednictvím osídlení, dědictví a „vykoupění osvobozených oblastí“ také odráží mimořádný význam a jedinečné vlastnosti, které Rav Kook připisoval Zemi Izrael, a mystický význam obnoveného kontaktu mezi Židy a jejich zemi.

Jelikož je pro Guš Emunim náboženské právo jediné a závazné, považují pojem „Velkého Izraele“ jakožto „zaslíbené země“ ve své podstatě za náboženský. Pro náboženskou komunitu je územní stažení a evakuace osad v přímém rozporu se zákonem Tóry, který má přednost před jakoukoli formou světského rozhodovacího procesu, ať už je sebevíc demokratický. Fórum rabínů na Západním břehu Jordánu, zvané Yeša⁵⁶, se jako takové stalo nejdůležitějším ideologickým fórem, kterému se politické vedení začalo stále více podřizovat. Tito rabíni vydali veřejná prohlášení, ve kterých tvrdí, že vládní rozhodnutí, která negují ideologii Velké země Izrael, jsou v rozporu se zákonem Tóry, a proto jsou „nemorální“ a nemají být dodržována. Vzhledem k tomu, že náboženské obyvatelstvo se v posledních dvou desetiletích stalo stále více fundamentalistickým v otázkách náboženské tradice a rituálů, mají rabíni také větší vliv na politické aktivity a rozhodování samotných osadníků.⁵⁷ Osadníci a Guš Emunim tvrdí, že zákon Boží je nad zákonem člověka a že vláda většiny nemůže přijímat rozhodnutí, která podle nich negují božskou vládu – jako je osidlování celé Země Izrael.

Guš Emunim se vždy zaměřovalo na praktické a hmatatelné rozměry dosahování svých politických cílů. Navzdory jeho náboženskému světonázoru, který se zaměřuje na Zemi Izrael, Stát Izrael, a dokonce i izraelskou armádu jako na „svatost“ a součást procesu případného mesiánského vykoupění židovského národa, ideologie Guš Emunim argumentuje, že vykoupění lze dosáhnout pouze praktickými činy. Praktickou akcí, která byla podnikána od počátku hnutí, a která se stala vlajkovou hlavou všech ideologů Velkého Izraele, bylo zakládání

⁵⁵ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, 10(3), s. 192–224.

⁵⁶ Organizace městských rad izraelských osad v Judsku, Samaří a Gaze, což tvoří hebrejský akronym Ješa. Dostupné z: ČEJKA, Marek. In: *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 211.

⁵⁷ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, 10(3), s. 192–224.

osad na sporných územích jako prostředek k zajištění toho, aby „zázračně osvobozená“ území v Šestidenní válce nebyla už nikdy postoupena nežidovské vládě. Osídlování území je podle světonázoru hnutí součástí procesu, kterým bude vykoupení postupovat, zatímco vzdání se těchto území představuje překážku v procesu vykoupení.

Ve své touze eliminovat přítomnost Palestinců na území „Velkého Izraele“ byli vždy upřímní. Guš Emunim sami sebe popisovali stejnými romantickými termíny jako raní sionističtí protagonisty a tvrdili, že nyní na sebe berou otěže tohoto průkopnictví a budování státu jako součást nepřetržitého masiánského procesu. Pojem „*hitnachalut*“⁵⁸ definuje osady na Západním břehu Jordánu a v Gaze byl hnutím vnímán spíše pozitivně než jako negativní termín. Byl používán v Bibli k popisu Jozuova dobytí Země po návratu z egyptského exilu. Zbytek izraelské společnosti rozlišuje mezi sebezpřipisovaným pozitivním pojmem „*hitjašvut*“ (osada) v kontrastu s negativním pojmem „*hitnachalut*“ (squatting). Sami osadníci považují tento druhý termín za označení tradice kontinuity mezi biblickým vyprávěním o Zemi zaslíbené a jeho převedením do nových hmatatelných skutečností vyjádřených prostřednictvím současných politických představ o sionismu, státnosti a suverenitě.⁵⁹

Intenzivní religiozita Guš Emunim učinila osadnické hnutí mnohem nebezpečnějším, než jak ho začali budovat první sionisté. Náboženští aktivisté udělají téměř cokoliv, pokud věří, že to bylo počato v mysli Boha. Vzpomínka na legendární minulost dává současným konfliktům biblický význam. Především je to extrémní religiozita Guš Emunim, která vysvětluje, proč lze izraelské osadnické hnutí považovat za hlavní překážku na cestě k vyjednávání o dalekosáhlém izraelsko-palestinském mírovém urovnání.

Rozhodnutí izraelské vlády jednostranně postoupit Pásmo Gazy v létě 2005 a evakuovat všechny židovské obyvatele v tomto regionu způsobily velkou krizi, které čelilo celé osadnické hnutí. *Hitnatkut* (postoupení) Gazy způsobil velkou krizi mezi osadníky na ideologické i praktické úrovni. Ideologicky *hitnatkut* symbolizoval pravý opak všeho, čeho chtělo Guš Emunim dosáhnout: totiž rozšíření židovské kontroly na celé území „Země Izrael“ prostřednictvím praktických akcí jako je osídlovací činnost. Stažení izraelských jednotek a nucená evakuace osad pro ně byly protikladem toho, co začali vnímat jako „pravou“ cestu současného sionismu, protkanou hlubokou náboženskou vírou, že plní autentickou vůli Božího

⁵⁸ Numeri 33,54: תִּתְּנֶנּוּ לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן לְבְּנוֹתָיִם וְאֶת-אֶרֶץ חִתּוֹן לְבְּנוֹתָיִם (Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

⁵⁹ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, 10(3), s. 192–224.

příkazu ve Svaté zemi. Realizace postoupení vyvolala ideologické otázky týkající se zejména úspěchu ideologie Guš Emunim v dlouhodobém horizontu. Poté, co se osadníci rozhodli zajistit budoucí kontrolu a suverenitu nad celým územím „Země Izrael“, které bylo zázračně „osvobozeno“ ve válce v roce 1967, byli nuceni vzdát se kontroly nad velkou částí těchto oblastí. Kolaps snu „Velké Země Izrael“ nezačal stažením se z Gazy – začal implementací dohod z Osla a předáním místní kontroly a autonomie v mnoha oblastech palestinské samosprávě. Postoupení Gazy (a evakuace některých osad v severních částech Západního břehu Jordánu) však bylo teprve podruhé, kdy byli osadníci nuceni opustit své domovy (poprvé se tak stalo v Yamitu⁶⁰ na počátku 80. let).⁶¹

⁶⁰ Yamit byl založen během izraelské okupace poloostrova Sinaj od konce Šestidenní války v roce 1967 až do předání této části Sinaje Egyptu v dubnu 1982 jako součást podmínek egyptsko-izraelské mírové smlouvy z roku 1979. Před návratem země do Egypta byly všechny domy evakuovány a srovnány se zemí.

⁶¹ NEWMAN, David. From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, **10**(3), s. 212–214.

3. Teologie náboženského sionismu

Náboženští sionisté se řadí mezi nejpevnější zastánce myšlenky „Velké Země Izrael“. Podílejí se na zakládání židovských osad na okupovaných územích a jsou proti stažení z těchto území a evakuaci jejich židovských osadníků. Osvobození území, která byla součástí historické Země Izrael a zahrnovala nejposvátnější místa židovského náboženství, vyvolalo mesiánské nadšení v kruzích náboženského sionismu. Většina členů této komunity interpretovala válku a její výsledky jako nebeskou výzvu shůry udělat vše, co je možné, aby všechna okupovaná území zůstala pod izraelskou suverenitou. Příchod Mesiáše je ústředním základem tradičního judaismu. A přesto byl tento prvek po dlouhou dobu spojen s pasivním čekáním na nebeské Vykoupení. Náboženský sionismus skutečně vnesl do myšlenky národního Vykoupení aktivistický prvek. Ale přání přiblížit Vykoupení prostřednictvím lidského jednání nebylo vykládáno tak, že zahrnuje povinnost nebo právo využít k tomuto účelu všechny prostředky, které má člověk k dispozici, bez zohlednění omezení reality nebo souvisejících morálních ohledů.

Na rozdíl od jiných národů není židovská země považována ani představována jako místo původu tohoto lidu, ale spíše za zemi zaslíbenou: poněkud „svévolné“ místo, kam národ směřuje, aby naplnil svůj mytohistorický osud. Proto v židovských dějinách neustále docházelo k rozkolu mezi „malým místem“, což jsou skutečné komunity, ve kterých si Židé stavěli své domovy, a „velkým“ či spíše „významným místem“, kam se snažili dostat a kam směřovali jejich modlitby, zatímco žili své „malé“ životy na svém „malém“ místě. Sionismus je revoluční ideologie v tom smyslu, že se pokouší spojit a sloučit tato dvě koncepční místa, čímž se z utopistického místa stává skutečné obytné místo, k němuž mají všichni Židé přistupovat jako ke svému každodennímu domovu.⁶²

Nejdůležitější myšlenky sionistické (osadnické) náboženské ideologie jsou: „1) Hnutí potvrzuje staronovou trojici posvátných pojmů: „Tóra Izraele“, „Lid Izraele“ a „Země Izrael“. Každý z těchto pojmů živí ostatní dva, žádný nemůže stát sám a všechny získaly díky sionismu nový význam. 2) Sionistické hnutí vzniklo, aby navrhlo řešení židovské otázky poté, co se ukázalo, že „diaspora“ již není domovem pro Židy a že musí dojít k „návratu“ do „zaslíbené země“. 3) Zdálo se, že sionismus nejen chrání celý izraelský lid, ale také se vrací k tradičnímu judaismu a očišťuje Židy od znečištění, které je výsledkem života mezi pohany. 4) Ačkoli je

⁶² FEIGE, Michael. *Passion and Territory in Israeli Historiography. Israel Studies*. USA: Indiana University Press, 2011, 16(1), s. 183. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/10.2979/isr.2011.16.1.179>

sionismus sekulárním hnutím, náboženská hodnota je jeho základním nástrojem. 5) Osídlení Palestiny a zřízení židovského státu na jejím území je velmi zásadní náboženskou a politickou povinností. 6) Úspěch sionismu vede k posílení judaismu a jeho prosperitě, a osady poskytují skutečný domov a naplnění mesiánského proroctví.⁶³

Obnovení židovské suverenity v zemi Izrael je skutečnou revolucí ve struktuře židovského života. Jako každá revoluce má i sionismus důsledky, které jeho zakladatelé nikdy nepředpokládali. Jedním z takových důsledků je krystalizace hluboce zakořeněného a efektivního židovského fundamentalistického hnutí. Okamžitým katalyzátorem současného vzniku židovského fundamentalismu byla Šestidenní válka v roce 1967. Počáteční fáze vývoje hnutí skončila o sedm let později, v důsledku Jomkipurové války a založením Guš Emunim. Později obnovený aktivistický mesianismus, dlouho potlačovaný rabínským judaismem, se mohl znovu objevit jako silné vyjádření židovské národnosti.

3.1. Smlouva s Hospodinem

Příběh židovského národa začíná tehdy, když Abraham stojí mimo Zemi, kterou jeho potomci nakonec začali nazývat svou vlastní. Přesto je trvalý nárok na toto určité místo nezbytný pro tradici judaismu, který je postaven na lidu. Ještě výmluvnější je pak skutečnost, že se tento lid nenarodil z této zemi nebo v ní. Tóra jasně ukazuje, že obsazení této země je dar, nikoli daná skutečnost. Země náleží Bohu a byla darována jako součást smlouvy, dynamická součást dynamického vztahu Boha, lidí, Tóry a Země. Zdá se, že první kapitoly Tóry jsou plné tohoto typu učení. Kapitola 1 knihy Genesis uděluje prvním lidem právo na užívání celé země, ale vlastnictví zůstává Bohu.⁶⁴

Tento biblický argument uvádí do pohybu narativ složený z kousků historie a skupinové identity. Takové vyprávění musí být ale úplné a dostatečně koherentní, aby zahrnovalo diskurzy o sounáležitosti, občanství a kultuře, stejně jako umístění lidí do vzájemného vztahu. Židovští osadníci v Izraeli rozvinuli příběh o „návratu do biblicky zaslíbené země“, který zahrnuje vymazání suverenity původních obyvatel. Bible je nejúčinnější zbraní a používá se

⁶³ BASHIR, Nabih. *Zionism of the Religious Settler Movement: Historical Context, Ideology, and Public Institutions in Israel* [online]. Izrael, s. 3–4. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://www.madarceneter.org/files/41/-79/1717/Zionism-of-the-Religious-Settler-Movement-Historical-Context-Ideology-and-Public-Institutions-in-Israel-Nabih-Bashir.pdf>

⁶⁴ CARDIN, Nina Beth. THE PLACE OF "PLACE" IN JEWISH TRADITION. *CrossCurrents*. USA: University of North Carolina Press, 2009, 59(2), s. 211–212. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24461479>

jako základní dokument, ale pro věřící má zvláštní posvátnost jakožto určující pilíř pro židovský narativ. Bible sahá časově ještě dále tak, aby definovala Židy jako původní obyvatele a současnou palestinskou populaci jako dočasnou minoritu.

V exilu byly *Zaslíbená Země a obnova lidu* detaily týkající se pouze budoucnosti. Základním pilířem víry je věřit v návrat lidu Izraele do jejich země. Nemůžeme si představit jedinečný lid, který bude navždy rozptýlen mezi národy, bez vlastní země. Nacionalismus by tedy mohl být brán jako ústředním bodem židovské víry, a i když jsou Židé rozptýleni mezi národy, jsou známí jako zvláštní lidé kvůli své vyvolenosti (Viz Ex 19,5-6)⁶⁵ naději na návrat do své země. Hospodin nebude přikazovat svému lidu, aby trpěl věčně. Za tohoto předpokladu tedy docházíme k závěru, že víra obecně a víra ve vykopení budou spojeny, protože jedno bez druhého nemůže existovat.

Mesiánská myšlenka sice byla vyjádřena světskými termíny, ale stejně zůstala mesiánskou myšlenkou. Židovská identita pochází ze smlouvy s Bohem, zakládající národnost a teritorialitu na náboženských hodnotách. Mesianismus je tak pozdějším potvrzením této smlouvy. Nemohl být zavržen, protože židovská národnost by bez něj neměla smysl. Židovský mesianismus nevykupuje jen židovský lid, ale i ostatní národy. Až se Židé vrátí na Sión a založí dokonalou společnost, obrátí zbytek lidstva svým příkladem.

3.2. Židovský náboženský nacionalismus

Existence náboženského sionismu se vyznačuje evidentním paradoxem: poselstvím sionismu byla „normalizace“ židovského národa. Sionistické myšlení poskytlo několik moderních interpretací klasického ideálu „světla na národy“, jako je socialistická nebo intelektuální verze („židovský génus“). Žádný z těchto výkladů však nestavěl židovský národ do jiné existenční roviny, za hranice normálu. Ve skutečnosti je opak pravdou; všechny byly založeny na přístupu, že suverénní židovská existence by poskytla úplný model normální existence, který je správný i etický. Naproti tomu náboženský sionismus a priori předpokládal, že součástí sionistické myšlenky je náboženský účel. Náboženský sionismus se domníval, že realizace ideálu suverénní politické existence povede také k realizaci náboženského ideálu, protože nacionalismus a náboženství považoval za nerozlučně spjaté. Pojetí Izraele jako vyvoleného lidu, „království kněží a svatého národa“ nutně propůjčuje Božímu lidu zvláštní jedinečnost, která mu brání vést „normální“ život. Někteří podporovali umírněný přístup,

⁶⁵ Bible: *Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

připisovali židovskému národu nabytou jedinečnost, zatímco jiní šli do extrémů a připisovali jim neodmyslitelnou jedinečnost díky jejich samotné existenci ve stylu Jehudy ha-Leviho v *Kuzari*. Ani jeden z těchto postojů však nemohl přijmout konvenční, „normální“ národní ideál pro Boží lid.

Posláním židovského nacionalismu je v souhrnu žít a pracovat, budovat a být budován, zlepšovat náš svět a naše životy, pozvednout sebe a druhé na vrchol lidské dokonalosti a úspěchu prostřednictvím míru a lásky, být posvěcen v Boží svatosti myšlenkou i skutkem, abychom byli požehnáním sobě samým a požehnáním a slávou, světlem a nádherou pro všechny národy a abychom byli svatým lidem pro našeho Pána, Stvořitele vesmíru a Stvořitele lidstvo. Je tedy zřejmé, že definice tohoto typu, která je jistě přijatelná pro značný počet nábožensko-sionistických myslitelů, definuje nacionalismus jako „komplexní světový názor“. Tato definice se vztahuje na nejzákladnější teologické přesvědčení věřícího, který se snaží nejen vytvořit „království kněží a svatý národ“, ale také „upravit svět v Boží království“. Všeobecně přijímaným názorem je pak to, že nacionalismus by neměl být oddělen od náboženství, ale obě tyto veličiny by měly být vnímány jako jeden celek. Židovský nacionalismus tedy obsahuje teologické elementy. Judaismus sám se skládá hlavně z elementů. Náboženský sionismus jako výraz náboženského nacionalismu je tak vnímán jako „střed“ judaismu a je dobře zakořeněný ve všech jeho oblastech. Tuto kombinaci náboženství a nacionalismu jako základní formuli navrhuje i Šlomo Zalman Šragaj: „Každá náboženská manifestace v židovském životě je také národní manifestací, každá národní manifestace je také náboženskou manifestací.“⁶⁶

Ideologicky strukturované společnosti mají tendenci konfigurovat svůj diskurz a semiosféru na klíčových symbolech a dominantních mýtech. I když jsou symboly vícehlasé a otevřené pro interpretaci, ideologické společnosti se vědomě pokoušejí omezit rozsah legitimních interpretací zejména prostřednictvím správy rituálů a kodifikovaných textů, které fixují význam.⁶⁷ V rámci moci a mýtu, na nichž byla založena politická autorita ve starověkém Izraeli, byly ústřední určité biblické motivy. Ty specifikovaly Židy jako Bohem vyvolený a svatý lid, pověřený, a nakonec předurčený hrát ústřední roli v božsky organizovaném vykupitelském dramatu. Organizace komunity a provádění rituálů podle Božího zákona včetně

⁶⁶ SCHWARTZ, Dov a Batya STEIN. *Faith at the Crossroads: A Theological Profile of Religious Zionism*. Brill, 2002, s. 133–134.

⁶⁷ FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, s. 42.

pravidelných poutí do Jeruzaléma a propracovaných obětí v Chrámu byly nezbytné, pokud měl lid Izraele zdědit celou zemi, kterou mu Hospodin slíbil, a čerpat z ní obživu.

Obnova hebrejštiny jako národního jazyka po dvou tisíciletích exilu, ve kterém byla převážně liturgickým jazykem, byla intelektuálním úspěchem. Hebrejštiny byla nejprve oddělena od lidového sepětí populárního jidiš jazyka, který se stal symbolem evropských židů, a svůj domov poté našla také za hranicemi Evropy (např. Anglie nebo USA). Postupem času se stala prostředkem pro sionistické tvrzení o uskutečnění návratu židovského národa na historickou cestu vytyčenou ve „zlatém věku“ Bible, a nakonec se stala jedním z nejuznávanějších úspěchů tohoto národního hnutí a jeho intelektuální elity. Proces moderní lingvistické inovace využil základ plný biblických konotací a metafor, které neustále vyvolávají v mluvčích hebrejštiny pocit, že užíváním tohoto jazyka navazují na národní kontinuitu a ideologie státu.⁶⁸

⁶⁸ FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, s. 49.

4. Prostředky vytváření vnější identity

Základní hodnoty poskytující sociální identitu mohou být v některých moderních společnostech sekulární, i když tomu tak nemusí být ve všech případech. Náboženství často poskytovalo hodnotový systém, kolem kterého se skupiny a národy zvláště spojovaly a podle kterého se jejich členové identifikovali. Tuto roli v současných náboženských společnostech nelze zpochybňovat. Židovská národní identita byla vymezena náboženskými hodnotami, ale sekularizace byla nedílnou součástí sionistické ideologie, která se později stala v Izraeli dominantní. To znamená, že ve své krátké historii se Izrael nejen pokusil formulovat novou sekulární náhradu za svou náboženskou identitu, ale i velmi krátce na to začal pociťovat silnou reakci na tento proces ze strany náboženské složky obyvatelstva. Je třeba poukázat na fakt, že tato nevole nebyla reakcí pouze za strany věřících Židů.

Protože „dobyť země“ bylo dlouho neodmyslitelnou součástí politického sionismu, osadníci zapojení do tohoto procesu mají zvláštní vliv ve vztahu ke svým kolegům sionistům. Sionističtí „minimalisté“ historicky zdůrazňovali konsolidaci židovského státu na území pod jejich kontrolou, zatímco „maximalisté“ volali po Velkém Izraeli na základě maximálního rozsahu starověkých hebrejských království. Vztahy mezi těmito minimalistickými a maximalistickými sionistickými tábory nebyly vždy přátelské. Minimalistický důraz může být často kladen na potřebu pragmatismu, zatímco maximalistická odpověď zdůrazňuje inherentní práva (často daná Bohem).⁶⁹

Osídlovací hnutí na územích obsazených v roce 1967 se do značné míry projevuje tímto maximalistickým sentimentem. Nejen že prokázalo obrovský vliv na izraelskou politiku, ale také sloužilo jako živná půda pro ještě extremističtější prvky. Po válce v roce 1967 začala izraelská vláda téměř okamžitě osidlovat okupovaná území. V tu chvíli bylo odůvodnění v zásadě dvojí. V případě Jeruzaléma a jeho okolí byl nárok na historická práva primární a osídlení bylo usnadněno přímou anexí východní části města. Na předměstí Jeruzaléma, v údolí Jordánu, na Golanských výšinách a na Sinaji byla zdůvodněním bezpečnost. Argument, že Izrael má na okupovaných územích historická práva, zejména na Západním břehu, se ukazuje jako mnohem větší překážka k dosažení míru na Blízkém východě než zmíněná otázka bezpečnosti. Jde napříč stranickými liniemi a napříč náboženským/sekulárním rozdělením v Izraeli. Vzhledem k tomu, že hebrejská království, na nichž jsou nároky na území založeny, jsou historicky významná nejen z národních důvodů, ale i z náboženských důvodů, které

⁶⁹ WILL, Donald S. Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People. *Journal of Palestine Studies*. USA: University of California Press, 1982, 11(3), 39-42.

převyšují jejich omezený geografický a časový rozsah, mají pro ně moderní nároky náboženský charakter.⁷⁰

V důsledku tohoto prvku božského požehnání se směs náboženství a nacionalismu postupem času ukázala jako nestálá a často utlačující.

„Zvrácenost křesťanství používaná k ospravedlnění apartheidu v Jižní Africe je vynikajícím příkladem. Podobně byla ve Spojených státech navržena doktrína „Manifest Destiny“, aby ospravedlnila osídlení západní Severní Ameriky na úkor jejích původních obyvatel. Světový názor Guš Emunim je poněkud analogický s oběma, nehledě na nespornou předchozí existenci hebrejských království.“⁷¹

Izraelská historiografie se zabývá různými otázkami spojenými s budováním národa a zvládáním konfliktů a složitými otázkami jediného hegemonického národního narativu, který soutěží o legitimitu mnoha historických hledisek.

Slavný návrat židovského lidu (jako třetí fáze židovských dějin) je pro náboženské osadníky nejdůležitější. Tímto postojem řeší nejzákladnější problematiku spojenou s autenticitou a legitimitou. Pokouší se upevňovat vztah mezi minulostí a přítomností a zobrazovat přítomnost jako logický výsledek a nevyhnutelný postup židovské historie. Osadníci jsou obzvláště zběhlí v prosazování pravosti svých tvrzení pomocí judaizace země. Judaizovat zemi znamená symbolicky a materiálně si přivlastnit etnoscape⁷² a naplnit ji požadovanými historickými událostmi, rituály, nálepkami, symboly a zejména jmény.⁷³

Tento proces můžeme sledovat už v nejranějších pokusech o osídlení Země sionistickými pionýry, kteří se snažili znovu objevit hebrejskou historii a kulturu v Palestině. Přepsání krajiny hebrejskými názvy bylo logickým obnovením a rozšířením dřívější kampaně za oživení hebrejštiny a zbavení země „cizích“ jazyků. Mnoho sionistů také chápalo, jak

⁷⁰ WILL, Donald S. Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People. *Journal of Palestine Studies*. USA: University of California Press, 1982, 11(3), s. 39–42.

⁷¹ Ibid.

⁷² „Krajina osob, kteří utvářejí měnící se svět, ve kterém žijeme: turisté, imigranti, uprchlíci, exulanti a další pohybuji se skupiny a jednotlivci. Tvoří základní rys světa a ovlivňují politiku národů v dosud nebývalé míře.“ APPADURAI, Arjun. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. *Theory Culture Society*. USA: Sage Publications, 1990, 7(295). Dostupné z: doi:10.1177/026327690007002017

⁷³ ELLIS, Donald. Three discursive dilemmas for Israeli religious settlers. *Discourse Studies*. Sage Publications, 2014, 16(4). Dostupné z: doi: <https://www.jstor.org/stable/24441992>

umístění hebrejských jmen na mapách vytváří silný kartografický protipól palestinské krajiny potvrzující její hebrejský charakter. Sionistická účast na pojmenovávání míst v Palestině ve skutečnosti začala v osmdesátých letech 19. století s prvními sionistickými osadami. Konvence přijatá nově přichozími pro pojmenování nových komunit měla čerpat inspiraci z hebrejské Bible.⁷⁴

„Zakladatelé Petah Tikva zvolili proroctví naděje od proroka Ozeáše a pro Rišon Le - Cion biblický verš z Izajáše „První na Sionu“. Raní sionisté víceméně spontánně vytvořili kontinuitu mezi starověkým Izraelem a územím, které nyní obývají moderní sionističtí potomci starověkého Izraele. Jak se židovská imigrace do Palestiny v letech 1903 až 1928 rozšiřovala, sionistické hnutí hledalo institucionální kontrolu nad procesem pojmenování nově vytvořených židovských osad. V roce 1925 pověřila řízením této mise výbor pod záštitou Židovského národního fondu (JNF). Důraz byl kladen na výběr jmen pro nová židovská sídla z biblických textů, pomocí odkazů z Mišny, Talmudu a odkazů na sionistické osobnosti.“⁷⁵

„Během předstátního období od roku 1925 do roku 1948 se tomuto výboru podařilo dát hebrejská jména 215 židovským komunitám v Palestině. Již před rokem 1925 se sionističtí kartografové, geografové a historici snažili nejen pojmenovat nové židovské komunity, ale také připojit tato hebrejská místní jména k mapám ve snaze přeměnit Palestinu na území sionistické vize – Erec Jisrael.“⁷⁶

V tomto odkazu pokračují také osadníci na Západním břehu, kteří obnovili postupné judaizování země a začali normalizovat svou přítomnost tak, že se spojili s tím, co považovali za pozemský výraz mesiášské vize. To znamená, že hledali podporu sekulárních politických stran, o nichž si mysleli, že jsou nakloněny právě této vizi. Politická strana Likud v čele s Benjaminem Netanjahu například podporovala právo na osídlení a spojila se s osadníky, aby společně realizovali usazení Židů kdekoli v zemi.

Pro každý konflikt jsou charakteristické dva nebo více konkurenčních diskurzů. Osadníci i místní obyvatelstvo Palestinců si činí nároky na půdu – jeden na základě historického návratu a vykoupení, druhý na základě konkurenčního prostředí vlasti a v

⁷⁴ FIELDS, Gary. In: *Enclosure: Palestinian Landscapes in a Historical Mirror*. Kalifornie, USA: University of California Press, 2017, s. 222.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

některých případech náboženského nadání. Převládající diskurz osadníků je diskurz o autenticitě, ústředním postavení a autoritě, který zdůrazňuje náboženská práva Židů získat zpět půdu. Proti těmto argumentům jde o opoziční diskurz Palestinců, kteří prosazují rámec domorodých a historických práv.

Obviňování jiné osoby nebo skupiny slouží k ospravedlnění vlastních činů. Negativita nese intenzitu, která může mít silnější vliv na postoje a hodnocení. Obviňování je zvláště kontraproduktivní, protože odvádí pozornost od potýkání se s potenciální objektivní hodnotou argumentu.

Stručně řečeno, dominantní diskurz osadníků je postaven na premise biblického zaslíbení. Zdůrazňuje autoritu Bible a Božího slova a projektuje nenapadnutelnou morálku a nevyhnutelnost Božího plánu. Na rozdíl od tohoto postoje je palestinský narativ založen na náboženské terminologii podstatně méně, ale nároky na historická práva jsou stejně důležitou složkou jejich smýšlení.

4.1. Archeologie a turismus

Archeologie hrála v prvních desetiletí po vzniku státu Izrael v roce 1948 klíčovou roli ve vytváření, nebo lépe řečeno oprášení historického a biblického narativu, který zasazuje židovský národ do Země Izrael. I když archeologické vykopávky probíhaly již od konce 19. století, teprve po oficiálním vzniku státu sehrály velmi důležitou roli ve znovuvybudování národního narativu. V základu přetvořila archeologie toto místo na židovský národní domov (s jeho stále se rozšiřujícími se hranicemi) a vytvořila úzus starověkého izraelského/židovského národa a národního státu, který je v něm zakořeněný. Archeologie cis-Jordánska má své kořeny v evropské biblické exegezi a v amerických fundamentalistických orientacích.

„Od počátku 20. století byla značně ovlivněna tím trendem izraelské archeologie, který pojil biblickou učenost s nacionalisticko-kolonialistickým pohledem na svět. Jinými slovy, nežidovští a židovští „bibličtí archeologové“ se pustili do odkrývání artefaktů, které by v jejich mysli potvrdily neomylnost biblických textů. Pro nežidy to znamenalo ověření „Ježíšových“ kořenů v historii SZ a pro Židy jejich nezcizitelná historická práva na zaslíbenou zemi“.⁷⁷

⁷⁷ NATHANSON, Michael. The Name Game: Archaeologies of the Land of the Bible, Eretz Yisrael, the Holy Land and Palestine. *Scandinavian Journal of the Old Testament*. 2019, **33**(1), s. 70–71. Dostupné z: doi:10.1080/09018328.2019.1600256

Archeologie se stala mezi židovskou veřejností rozšířenou národně-kulturní praxí. Židovské veřejné školy, mládežnická hnutí a IDF (během svého základního výcviku) provázely studenty a vojáky po zemi ve snaze naučit a prohloubit jejich znalosti o vlasti. Jednalo se o projekt, ve kterém byly zohledněny minulost a současnost, starožitnosti i současné osídlení, kultura a příroda.⁷⁸ Archeologické projekty, které formovaly prostorové základy a ideologické obrysy osadnické národnosti ale začaly být problémový článek ve vytváření „nové“ židovské identity.

Západní břeh Jordánu je oblast bohatá na starožitnosti, jedná se o připomínku dlouhé a pestré historie regionu. Izrael se začal zajímat o starověká místa na Západním břehu hned poté, co tuto oblast v roce 1967 obsadil a od té doby používá archeologii jako centrální nástroj k prohloubení své kontroly nad Západním břehem. Ačkoli přebírání půdy prostřednictvím archeologie není hlavní metodou k dosažení izraelské kontroly nad zemí, je významné pro své symbolické aspekty a dopad na veřejné povědomí. Starověká místa zprostředkovávají historické spojení s judaismem, čímž Státu Izrael přiznávají práva a ospravedlňují jeho kontrolu nad tannými místy a nálezy.⁷⁹

Oprávnění rozhodovat o tom, kde se budou provádět archeologické výzkumy, co se bude vykopávat, jak bude výzkum řízený, co a jak se bude zveřejňovat, co bude s lokalitou po dokončení vykopávek, které artefakty budou v popředí, jakému publiku bude stránka sloužit a jakým způsobem bude utvářet zážitek návštěvníkům, je zcela v rukou Staff Officer of Archaeology.

Tato autorita dává Izraeli moc utvářet historický příběh, který předkládá prostřednictvím archeologických objevů. Cílem archeologické činnosti je prokázat a posílit historickou, náboženskou a kulturní spřízněnost židovského národa a Státu Izrael se Západním břehem Jordánu.⁸⁰

Mnoho národních hnutí využilo archeologie ke zdůraznění kontinuity svého národa se slavnou minulostí. V tomto smyslu se sionistické hnutí, které zmobilizovalo archeologii, aby doložilo svá tvrzení o spojení mezi izraelským lidem a zemí Izrael, neliší. Úsilí dokázat pravdivost biblického příběhu doplnilo sionistický narativ o „Návratu do země“ a sjednocení

⁷⁸ ABU EL-HAJ, Nadia. *Facts on the ground: archaeological practice and territorial self-fashioning in Israeli society*. Chicago, USA: THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 2002, s. 2.

⁷⁹ STAHL, Ziv. *Appropriating the Past: Israel's Archaeological Practices in the West Bank* [online]. Emek Shaveh, 2017 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://emekshaveh.org/en/appropriating-the-past-israels-archaeological-practices-in-the-west-bank/>

⁸⁰ Ibid.

roztříštěného židovského národa kolem společného dědictví. Tento obraz minulosti, na jehož utváření a konkretizaci sehrála roli archeologie, posílil v sionismu nárok na zemi Izrael jako právoplatnou vlast židovského národa. Archeologie se tak stala nástrojem, který má dokázat, že se biblické příběhy skutečně odehrávaly na konkrétních geografických místech, a tím prokázaly náklonnost Izraele k těmto místům, a možná dokonce i jeho právo nárokovat si vlastnictví těchto míst.

Archeologická činnost dosáhla vrcholu v letech 1977–1987 během tzv. zlatého věku izraelské osidlovací politiky. K rostoucímu zájmu o tuto oblast přispěla izraelská osidlovací politika, která se promítla i do vládního financování archeologického výzkumu.

Jako příklad, který velmi dobře zrcadlí tuto politiku, uvádíme vykopávky v Tel Šilo. Archeologické naleziště Tel Šilo bylo zahrnuto do jurisdikce osady Šilo a Regionální rady Mate Binjamin, čímž byla palestinská veřejnost na léta zbavena přístupu k tomuto místu. Státní podpora rozvoje této lokality pro cestovní ruch, obchod a volný čas je neobvyklá a nepřiměřená. Jejím cílem je přeměnit ji na přední turistickou lokalitu na Západním břehu Jordánu. Tel Šilo Khirbet Seilun je starověké naleziště, které zahrnuje důkazy o osídlení před 4000 lety až do současnosti. Místo se nachází na pozemcích palestinské vesnice Qaryut v údolí Šilo, z nichž některé jsou neregistrované soukromé pozemky patřící obyvatelům vesnice.⁸¹

Zážitek z naleziště Tel Šilo (neboli Khirbet Seilun), který si má návštěvník odnést, je zaměřen na biblický příběh tak, aby posílil spojení mezi biblickým Šílem a moderním osídlením, a to způsobem, který nemusí být nutně založen na archeologických objevech na místě. Tento zážitek je utvářen znaky a dalšími prezentacemi, které se zabývají biblickým příběhem a zobrazují jej jako hlavní bod zájmu místa. Ústřední význam biblického příběhu bagatelizuje skutečnost, že tam po tisíce let žili také Kananejci, Samařané, křesťané, muslimové a další. Všechny tyto kultury mají bohaté dědictví a důležitou roli v historii místa. Aniž bychom snižovali význam židovské tradice a víry, zkušenostem z místa dominuje téměř výhradně biblický příběh, zatímco role jiných národů, vyznání a kultur v historii místa je marginalizována.⁸²

⁸¹ STAHL, Ziv. *Appropriating the Past: Israel's Archaeological Practices in the West Bank* [online]. Emek Shaveh, 2017 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://emekshaveh.org/en/appropriating-the-past-israels-archaeological-practices-in-the-west-bank/>

⁸² Ibid.

V roce 2012 bylo toto naleziště zařazeno na seznam Národního dědictví UNESCO. Díky tomuto kroku tak dostalo status, který ho opravňuje ke štědré finanční podpoře úřadu předsedy vlády.

Od svého dokončení Tel Šilo, přejmenované na Ancient Shiloh: City of the Tabernacle, zaznamenalo v roce 2018 prudký nárůst cestovního ruchu na přibližně 120 000 návštěvníků ročně. Více než polovina z nich byli evangeličtí křesťané.⁸³ Na rozdíl od jiných velkých míst na Západním břehu je Tel Šilo řízeno spíše místní radou osadníků a Miškan Šilo, soukromou neziskovou organizací, než izraelskou správou přírody a parků. Stejně jako mnoho míst Svaté země leží Tel Šilo na soutoku konkurenčních příběhů archeologie, náboženství a nacionalismu. Kritici tvrdí, že toto naleziště podporuje úzký výklad historie oblíbený u izraelských osadníků a jejich křesťanských příznivců.

Mnoho dalších míst vedle Tel Šilo vyvolalo kontroverzi v zemi, kde je archeologie neodmyslitelně politická. Davidovo město v okupované palestinské čtvrti Silwan ve východním Jeruzalémě (také známé jako Wadi Hilweh) je podle biblických zmínek původním místem Jeruzaléma v době krále Davida asi před 3000 lety. Nyní je oblíbeným poutním místem nejen evangelikánů z celého světa, ale také mládeže z osad po celém Izraeli.⁸⁴

Přestože archeologie vypráví příběhy zasazené do minulosti, prvořadý význam má historické vyprávění na Západním břehu Jordánu, který byl 50 let pod izraelskou vojenskou okupací. Prostřednictvím archeologie se Izrael snaží dokázat své historické, náboženské a kulturní vazby na Západní břeh Jordánu, čímž ospravedlňuje svou politiku vyvlastňování, pokračující okupace a kontroly nad Palestinci. Práce archeologie má odrážet a zprostředkovávat větší sociopolitické zájmy. Její výsledky jsou často využívány k dosahování vyšších politických cílů. Archeologické nálezy se používají v politickém a ideologickém kontextu jako teoretické důkazy důležitosti židovského dědictví nad palestinskými vazbami na zemi.

V muzeích a na archeologických vykopávkách/prohlídkách můžeme pak pozorovat jisté rozdíly a napětí mezi posvátnými a sekulárními národními dějinami. Je důležité vzít v

⁸³ BEN ZION, Ilan. Ancient West Bank site draws Christians, and controversy. *Times of Israel* [online]. 2019 [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/ancient-west-bank-site-draws-christians-and-controversy/>

⁸⁴ FACHE, Wilson a Salomé PARENT. Digging in the Holy Land: Evangelicals are excavating occupied soil to help their cause, and Israel's. *The National News* [online]. UAE, 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/digging-in-the-holy-land-evangelicals-are-excavating-occupied-soil-to-help-their-cause-and-israel-s-1.892323>

úvahu známky boje, které mají zneklidňující dojem. K historickému dědictví, které přetrvává mnoha způsoby, přistupuje práce vědců různými způsoby. Židovský národní návrat do Erec Jisrael představuje složku tohoto dědictví, které se váže na biblickou minulost. Biblické texty jako zdroj pro tuto tradici jsou ale někdy brány doslova. Tento jev pozorujeme nejen u osadníků, ale ve velkém počtu i u evangelíků, pocházejících především z USA. Proti sekulárnímu výkladu starověké historie, jak ji pojímá moderní archeologie, stojí dlouhá tradice biblické a izraelské archeologické praxe přizpůsobená tak, aby existenci židovského národa ospravedlňoval v nárokování si celého území Izraele. Historie (sekulární i biblická), artefakty a texty artikuluji posvátné představy židovského národa o naprosté exkluzivitě tohoto dědictví.⁸⁵

Mezináboženský vztah mezi některými izraelskými Židy a americkými evangelíky může být označován za oportunistický. Část evangelické komunity věří, že návrat židovského národa do země jejich předků je nezbytný pro návrat Mesiáše, jak je uvedeno v Bibli. Izraelské úřady mezitím hledají spojence, kteří by podpořili jejich půlstoletí starou vojenskou okupaci. Mezitímco se zdá, že spřátelení američtí evangelíci touží po pomoci Izraeli a jeho biblickému narativu, opak je zřejmě pravdou. Nenechme se zmýlit představou, že se v této iniciativě neskrývá žádný sobecký zájem. Každý rok cestují do Izraele statisíce Američanů, kteří si za velké částky kupují zážitky tohoto typu. Být osobně přítomen u vykopávek a jejich identifikace je pro tyto početné komunity velkým snem a potvrzením jejich víry, která je spojena s nadějí na příchod konce světa. Touha po spoluúčasti na této činnosti je podporována jak ze strany izraelské vlády, tak ze strany samotných „archeologů“, kteří těmto jedincům poskytují jedinečný zážitek v podobě fyzického kontaktu s nálezy přímo na místě vykopávek. Oboustranný užitek je potom zastřešen finanční podporou nejen přímo z Izraele, ale i z USA.⁸⁶

Hmotné důkazy jsou prezentovány jako ty, které obnovují minulost, která je tak znovu viditelná. Při vyprávění o historii Izraele, zejména pak Jeruzaléma, je neustále zohledňována práce na obnově historie. Archeologové rekonstruují historii, plní obsah muzeí a transformují výklady turistických průvodců. Intimní propojení produkce znalostí s materiálně-kulturními předměty a židovskou národností je zcela zjevné při prohlídce téměř všech památek. Znatelný

⁸⁵ ABU EL-HAJ, Nadia. *Facts on the ground: archaeological practice and territorial self-fashioning in Israeli society*. Chicago, USA: THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 2002, s. 202.

⁸⁶ FACHE, Wilson a Salomé PARENT. Digging in the Holy Land: Evangelicals are excavating occupied soil to help their cause, and Israel's. *The National News* [online]. UAE, 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/digging-in-the-holy-land-evangelicals-are-excavating-occupied-soil-to-help-their-cause-and-israel-s-1.892323>

je také vliv soukromých spolků a institucí, které se starají o práci na památkách, a financují naprostou většinu této činnosti. Bible se stala historickým dokumentem. Minulé „události“ byly posbírány z jeho mytologického vyprávění a jeho posvátné konotace byly vyloučeny z hegemonické formy archeologické praxe a moderní židovské národnosti.

V posledních dvou desetiletích se psaní dějin stalo v Izraeli bojištěm. Skupina učenců známých jako „noví historici“ zpochybnila to, co definovali jako ideologickou zaujatost sionistické historiografie. Mezi hlavní body sporu patří mýty o založení Izraele, „válka za nezávislost“ a morální postavení „zakladatelů“, zejména premiéra Davida Ben-Guriona. Takzvaní „staří historici“ odpovídají, že jejich protivníci nepřispívají ke studiu izraelské historie žádnými novými poznatky a sami jsou ideologicky poskvrnění. Konflikt zuří nejen v rámci přesně definované akademické disciplíny historie, ale také ve většině humanitních věd. Sociologové, antropologové, geografové a literární vědci byli všichni vtaženi do víru sionistických a izraelských dějin. Ani toto není vše: senzační objevy a podvrtné teorie se často objevují v masmédiích a udržují při životě veřejný diskurz o interpretaci národní minulosti.⁸⁷

4.2. Výstavba domů a její význam pro osadnické hnutí

Jak již bylo řečeno v první kapitole několikrát, pojmem osídlení myslíme označení pro to, co lidé staví a budují na určitém prostoru za účelem vytvoření místa jejich vlastní identity a seberealizace. Osídlení pomáhá jednotlivcům i komunitě podmínit si prostor a dát mu určitou hodnotu, která zarámuje jejich existenci do kategorie „věčného života“. Bydlení je tedy svým způsobem tvrzení v tom smyslu, že takové činy jsou vždy zranitelné vůči změně, transformaci a smrti. Bydlení jako označení a tvrzení je způsob, jakým *Dasein* (viz M. Heidegger, *Bytí a čas*) existuje tváří v tvář neutuchajícímu časovému vývoji světa; odhalování, které *Dasein* nemůže ovlivnit, ale může na něj pouze reagovat. To je důvod, proč obydlí, které je označením daného jsoučna (např. budova, monument), je vždy pouze nárokem vytvořeným právě touto entitou. Jedná se o nárok ve smyslu tvrzení (něco, co má být ještě potvrzeno nebo zajištěno).

Pro ideologické a náboženské osadníky na Západním břehu se domov stal klíčovým symbolem, který představuje jejich vizi, podstatu, a slouží jako hlavní zdroj v jejich boji proti jejich palestinským sousedům.

Nacionalismus obecně je hluboce spojen se stavbou domů a jejich ochranou před nepřáteli, a sionismus není výjimkou. Soukromý dům je často považován za stavební kámen

⁸⁷ FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, s. 193.

národního domova ve vlasti a zároveň slouží jako metafora pro národní projekt. Osadníci na Západním břehu přejímají velkou část své ideologie a symboliky z národního hnutí (které jim sloužilo jako vzor) jmenovitě z politického sionismu; bylo by však těžké najít v sionistické historii stejnou vášeň pro fyzický domov, která je tak rozšířená mezi osadníky na Západním břehu. V sionistické ideologii je soukromý dům, „malé místo“ soukromé židovské rodiny, spojen s národní vlastí, tzv. „velkým místem“. Podobně osadníci na Západním břehu definují své bydlení jako vytváření spojení mezi světským a posvátným, současným a věčným, soukromým a národním; ale provádějí to mnohem angažovanějším a důslednějším způsobem, pokoušejíce se dostat do kontaktu se skutečnou kolébkou národa v geografických místech, kde se odehrávaly biblické dějiny.⁸⁸

Bez ohledu na jejich diskurz není koncept domova u osadníků přímým pokračováním předchozích sionistických konceptů a nemá žádný precedens v tradičním židovském myšlení. V některých historických případech měl soukromý dům sám o sobě důležitou sociální hodnotu v sociální struktuře židovské komunity. Ve východní Evropě raného novověku byl termín *ba'al-bajit* (vlastník nebo majitel úctyhodného domu) nejen vážený, ale zahrnoval také určité morální závazky a společenskou odpovědnost. Jednalo se o hierarchický koncept, vytvářející rozdělení mezi majetnými a nemajetnými. Pojetí domova u osadníků na Západním břehu nemá s takovými historickými precedenty mnoho společného a má velmi odlišný význam. Avšak společenská úcta vlastnit velký dům a být *ba'al-bajit* mohlo přispět k zásadnímu významu domova pro osadníky.

Osadníci vidí svá obydlí jako naplnění modliteb Židů v průběhu staletí. V modlitbách Židé v exilu prohlašují, že domovy, ve kterých žijí, jsou pouze dočasné, zatímco domovy v židovské vlasti jsou nejen trvalé, ale právě domovy, které byly předmětem těchto modliteb.⁸⁹ Jak bylo řečeno již dříve, stavba domova v zemi Izrael je pro osadníky *micva*, v zásadě srovnatelná s dodržováním šabatu a košer zákony. Navíc, podle jejich sporného výkladu, je tato *micva* důležitější než všechny ostatní *micvot* dohromady, a za mimořádných okolností je dovoleno porušit dodržení šabatu, aby byl domov zachován v židovském vlastnictví. Rabín Eliezer Melamed tento přístup vysvětluje v jednom ze svých článků:

„Když byl zřízen Stát Izrael, měl židovský národ jako celek výsadu splnit *micvat* jižšuv Erec Jisrael (osídlování Země Izrael). Již před vyhlášením státu splnil tuto *micvu* každý Žid,

⁸⁸ FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*. 2013, 32(1), s. 110. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041

⁸⁹ *Ibid.*, s. 112

který žil v Zemi (...) Nicméně micvou je pověřena celá židovská komunita, která by měla převzít kontrolu nad Zemí (...) Tato micva je povinností židovského národa v každé generaci. Dlouho nám však chyběly prostředky, jak ji naplnit. Byli jsme nuceni to zanedbávat, protože jsme neměli armádu ani zbraně, kterými bychom mohli Zemi dobýt a osídlit. Před několika generacemi Bůh projevil laskavost svému národu a začal se probouzet duch nacionalismu, což způsobilo, že Židé vyšli a shromáždili se v zemi. Sázeli stromy, rozvíjeli ekonomiku země, založili organizovanou obrannou sílu a bojovali proti cizí mocnosti, která ovládala zemi.“⁹⁰

Dům v exilu nemůže mít náboženský význam, jaký může mít a má domov v Judeji a Samaří, kolébce židovského národa. Zatímco osadníci vysvětlují svou oddanost domovu jako koncept a žitou realitu na základě svých náboženských zvyklostí, jejich vysvětlení je třeba brát s rezervou: rozhodnutí, že osídlování Země Izrael je srovnatelné nebo významnější než jiné náboženské předpisy, není interpretací Tóry, která byla přijata většinou židovských náboženských kruhů, včetně státu Izrael.

Hlavním problémem, se kterým se osadníci setkávají ve vztahu ke svým odpůrcům vně izraelské společnosti ale i mimo ni, je skutečnost, že jsou nově příchozími na místo, které podle „konvenční moudrosti“ již má své „domorodce“ – místní Palestince – o nichž se předpokládá, že mají kolektivní práva k těmto pozemkům. Navíc tito „domorodci“ vlastní symboly domorodosti jako jsou tradiční způsoby života, zaměstnání a domovy. Izraelská levice však nepřímou podporuje, aby se osadníci „vrátili domů“ na izraelské území v rámci hranic před rokem 1967, čímž se zvýrazňuje problematiku postavení osadníků a prohlubuje se jejich existenční úzkost.⁹¹ „Nerozvinuté“ regiony země, starý (původní) prostor, který byl ztotožňován s arabským obyvatelstvem, musel být vyklizen, aby „uvolnil místo“ pro nový obnovený židovský prostor. Navzdory přijímanému narativu o „zemi bez lidí“ byly tyto regiony samy o sobě pro Palestince posvátnými místy plny jejich vlastního národního narativu. Projekt osídlování měl tento narativ skrýt nebo jej „přemalovat“ v krajinu kompatibilní s obnovou sionistického osídlení. Legitimita výstavby nových židovských osad byla tedy čerpána mimo jiné i z ideálů modernizace (pokroku a rozvoje). Tvrdilo se, že „starý“,

⁹⁰ RABBI MELAMED, Eliezer. *The Mitzvah of Settling the Land of Israel*[online]. Izrael [cit. 2022-06-25].

Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/27869>

⁹¹ FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*.

2013, 32(1), s. 115. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041

nemoderní prostor musí projít procesy vývoje a přizpůsobit se industrializaci a technologii.⁹² Tato zdůvodnění samozřejmě odpovídají obvyklým příběhům „koloniálních“ projektů.

Díky této vládní politice netratili pouze Palestinci, ale samotní židovští imigranti, kteří velmi často neměli jinou možnost než se požadavkům vlády podřídit. V tomto procesu „modernizace prostoru“ byli imigranti nuceni/požádáni, aby se zbavili otežší svého kulturního světa, aby vykořenili svou identitu a podstoupili izraelskou převýchovu. V tomto smyslu mluvíme konkrétně o orientálních židech, kteří přikázali se severní Afriky, Íránu nebo Jemenu v roce 1948. Nucená masová migrace se podepsala nejen na jejich psychice, ale i na státní ekonomické a společenské stabilitě.

Odvrácenou stranou požadavku práv na jejich vlastní domovy je tedy „vyvlastnění z domovů“ na úkor Palestinců. Mezi mainstreamovými osadníky to nutně neznamená vystěhování nebo vyhnání, ale spíše delegitimaci palestinského práva na národní domov v zemi Izrael. Osadníci vidí Palestince jako návštěvníky, kteří mohou mít individuální práva, ale nemohou požadovat kolektivní práva na půdu, která byla božsky zaslíbena židovskému lidu.

Nakonec se předpokládá, že zásadní význam domova postupně vyprchá s naplněním ideologie Velkého Izraele, podle níž by dům v osadách byl považován za samozřejmost jako dům v jakékoli jiné části Izraele. Posvátnost domova osadníků existuje pouze tehdy, kdy je spojena s širším národním cílem vytvořit národní domov. Tím se formuje nová identita, která na sebe váže zásadní teritoriální požadavky. Význam, který má pro osadnickou komunitu fyzický domov, je daleko za materiální potřebou pouze vlastnit pozemek a usadit se na něm. Jde o velmi komplexní myšlenku, která v sobě nese nejen náboženský a ideologický výdobytek, ale i zmanipulovanou geopolitickou situaci na Blízkém východě, stejně tak jako socio-historický a fenomenologický rozměr tohoto jevu.

4.3. Zemědělství židovských osadníků jako prostředek k převzetí půdy

Většina sídel v údolí Jordánu, v srdci i periferní oblasti Západního břehu Jordánu, byla založena na sekulární průkopnické ideologii zakládání zemědělských osad v převážně neobydlených oblastech. Osadníci, z nichž mnozí se narodili v kibucu nebo mošavu, patřili k organizacím a hnutím napříč politickým spektrem. Různé přidružené orgány kibuců a mošavů neměly žádnou ideologii, která by volala po usazení se v „zemi Izrael“. Byli silně zakořenění

⁹² KALLUS, Rachel a Hubert LAW YONE. National Home/Personal Home: Public Housing and the Shaping of National Space in Israel. *European Planning Studies*. Taylor & Francis, 2002, **10**(6), s. 771–772. Dostupné z: doi:10.1080/096543102200000380 7

v zemědělství jako způsobu výdědku, uznávali hodnoty v obdělávání půdy a považovali své osady za první linii obrany východní hranice Izraele.⁹³

Zatímco první generace osadníků v Samaří a Benjaminu zamýšlela být pendlujícími lidmi žijícími v městských nebo komunitních osadách, někteří z druhé generace v osadách v srdci Samaří a Benjaminu chtěli být farmáři, pevně zakořenění ve své zemi, jako osadníci v údolí Jordánu. Toto tzv. hnutí „zpátky do země“ je v příkrém rozporu se současnými celosvětovými migračními trendy. Jejich hlavní motivací, proč se vůbec chtěli stát farmáři, bylo zajistit židovskému národu veškerou půdu, oživit biblickou tradici „lidu žijícího na jeho půdě“ a posílit bezpečnost jejich osad.⁹⁴

Proces usazování se v Judeji a Samaří byl poháněn různými motivacemi v různých regionech během různých období. Lidé motivovaní náboženskými nebo sekulárními průkopnickými ideologiemi se usadili ve všech regionech, i když se vláda vyslovila proti. Ti, kteří usilovali o zlepšení kvality svého života, se usadili v regionech, kde bylo bydlení dotované vládou.⁹⁵ Ti, kteří byli motivováni ideologií zemědělské obrany, se usadili v údolí Jordánu.

V poslední době se ale mezi obyvateli druhé generace rozvinula nová zemědělská ideologie, díky níž byla v blízkosti jejich osad zpřístupněna obdělávatelná půda, především proto, aby se Palestincům zabránilo v zabírání vládních pozemků, ale také aby se zvýšila bezpečnost jejich osad. Ti, kteří byli motivováni náboženskou průkopnickou ideologií, se tedy z větší části usadili v centrálních oblastech regionu; ti, kteří jsou motivováni zlepšením kvality svého života, se usadili na periferii regionu; a ti, kteří jsou motivováni zemědělskou ideologií, si zvolili oblast mezi centrem a periferií. Dvě z těchto tří kategorií vykazují silnou vazbu k místu, kde se nacházejí, a k regionu, který se pro ně stal domovem.⁹⁶

V knize Deuteronomium, jejíž právní tradice sahají až do nejranějšího osídlení Izraele, je řečeno: pokud si lidé budou pamatovat Boží zákon a budou ho poslouchat, budou žít a prosperovat; ale když zapomenou a neuposlechnou, nebudou žít ani prosperovat. Poslouchat je život; neposlouchat smrt. „(...) vyvol si tedy život, abys mohl žít ty i tvé potomstvo!“⁹⁷ (Dt

⁹³ BILLING, Miriam. The Jewish settlements in Judea and Samaria (1967–2008): historical overview. *Israel Affairs*. 2015, 21(3), s. 338. Dostupné z: doi:10.1080/13537121.2015.1036552

⁹⁴ *ibid.*

⁹⁵ Viz. <https://www.haaretz.com/us-news/2017-10-30/ty-article-magazine/how-the-jewish-federations-gave-millions-to-settlers-over-4-years/0000017f-e09d-d804-ad7f-f1ff17fb0000>

⁹⁶ *Ibid.* s. 341.

⁹⁷ *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

30:19). V této souvislosti můžeme zmínit také jinou část Deuteronomia, kde se praví: „(...) dám vaší zemi déšť v pravý čas, déšť podzimní i jarní, a budeš sklízet své *obilí*, svůj *mošt* a *olej* a na tvém poli dám růst bylině pro tvůj dobytek; budeš jíst dosyta.“⁹⁸ (Dt 11:14–15) Zemědělská činnost spojená s Izraelem je k nalezení také na jiných místech Tóry: „*Vystavějí domy a usadí se v nich, vysázejí vinice a budou jíst jejich plody.*“⁹⁹ (Iz 65:21) nebo „*Znovu budeš vysazovat vinice na samařských horách. Budou vysazovat, a ti, kteří budou sázet, budou i sklízet.*“ (Jer 31:5) Inkarnací těchto požehnání pro Izrael je země „*oplývající mlékem a medem*“. „*Izrael přebývá bezpečně – jedinečný je Jákobův Pramen – v zemi obilí a moštu; též jeho nebesa kanou rosou.*“¹⁰⁰ (Dt 33:28) V knize Deuteronomium se pak objevují zákony týkající se půdy, jejich plodů a daní. Konkrétně jak hospodařit s darovanou půdou, jaké plodiny pěstovat, jak je sklízet, a jak s nimi nakládat po sklizni. Zdůrazněný je zejména zákon myslící na nezaopatřené (vdova, sirotek, cizinec). Starověký Izrael byl požehnan řadou „stromů nesoucích potravu“. Uvádějí se hrozny, fíky, olivy, datle, meruňky, mandle, pistácie a vlašské ořechy (pocházející z Kanaánu). Olivový olej a víno z Kanaánu byly komodity, které byly proslavené po celém regionu. Jejich produkce se stala důležitou ekonomickou veličinou, stejně tak jako prostředkem obživy.¹⁰¹ Pěstování plodin ze země, která byla židovskému lidu darována, je základním stavebním kamenem, na kterém staví nejen biblická literatura, ale i literatura rabínská. Rabínská diskuze zahrnuje otázky pěstování různých plodin na stejném poli, počet řádků v poli pro jednotlivé plodiny. Je pozoruhodné, že raní rabíni považovali každou z kategorií plodin za explicitně odlišnou, a podle svých výkladů biblického zákazu „smíšených druhů“ (kilayim) obhajovali vizuální a prostorové oddělení každé z těchto plodin, stejně jako výrazné rozdíly mezi jejich podkategoriemi (tj. konkrétní zelenina na zahradě).¹⁰²

Izraelské zemědělství na Západním břehu Jordánu je staré jako samotná osadnická činnost. Na počátku 20. století se pozornost soustředila na budování společnosti založené na zemědělské práci, zatímco před založením sionistického hnutí se pozornost soustředila na návrat jednotlivců na svatá místa Izraele, jako je Jeruzalém a Tiberias. Zemědělská osada byla

⁹⁸ Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

¹⁰¹ RICHTER, Sandra. Environmental Law in Deuteronomy: One Lens on a Biblical Theology of Creation Care. In: *Bulletin for Biblical Research*. Pensylvánie, USA: Penn State University Press, 2010, s. 355–376. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/26424450>

¹⁰² KOLTUN-FROMM, Naomi a Gwynn KESSLER. *A Companion To Late Ancient Jews And Judaism: Third Century BCE To Seventh Century CE*. USA: John Wiley, 2020, s. 498. ISBN 9781119113621.

považována za primární prostředek k uskutečnění sionistické myšlenky. Prostřednictvím kombinace venkovského života a obdělávání půdy doufalo sionistické hnutí ve vybudování „nového Žida“, na rozdíl od jeho inkarnace do diaspory. „Nový Žid“, jehož představitelem je „*sabra*“ (rodilý Izraelec), opálený, svalnatý muž, který obdělává půdu a rozkvétá poušť – farmář – ostře kontrastoval s bledým Židem z diaspory, který tráví dny shrbený u studia Tóry.

Sionistická idea ohledně židovského zemědělství v zemi Izrael dosáhla okupovaná území v posledních měsících po válce v roce 1967. Zemědělství v Izraeli bylo vždy svázáno s národními ideologiemi a po desetiletí bylo politicky podporováno státem. Zemědělství se nakonec stalo ústředním prostředkem, kterým si osadnické hnutí (se zjevným nebo tichým souhlasem a nepřímou podporou státu) vzneslo nárok na rozsáhlé oblasti Západního břehu a upevnilo je. Tato činnost byla ústředním étosem od počátků sionistického projektu a vzniku Izraele jako moderního státu. Zemědělství jako praxe a ideologie hrálo důležitou roli v rekultivaci židovského národního práva sionistickými imigranty jako *původního národa vracejícího se do své zaslíbené země*. Bylo vnímáno jako symbolické spojení mezi minulostí národa a jeho budoucností, jako *nástroj k držení půdy*.¹⁰³ Pojem „obdělávat půdu“ byl v průběhu dějin moderní izraelské společnosti protkán různými kulturními aspekty, zejména mezi těmi, kteří v národně-historickém narativu zdůrazňovali spojení mezi židovským lidem a zemí Izrael. S tímto motivem se setkáváme již v Genesis 2:15: „*Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil.*“¹⁰⁴ Všechny biblické a izraelsko-židovské historické obrazy, které dominovaly formativnímu období zemědělství (později i tomu organickému) v Izraeli, sloužily jako způsob, jak jej spojit s historickým sionistickým vyprávěním, které se vyznačovalo touhou po Zemi Izrael. Jean-Jacques Rousseau v knize *Společenská smlouva* jasně kritizoval praktiky prvního obsazení území, které byly běžné mezi evropskými králi jeho doby: „Jak se může člověk nebo národ zmocnit obrovského území a uchránit ho před zbytkem světa kromě trestuhodného uzurpování, protože všichni ostatní jsou takovým činem okrádání o místo obydlí a prostředky k obživě, které jim příroda dala společně?“¹⁰⁵

První izraelští osadníci ze Západního břehu považovali právě zemědělství za prostředek k upevnění židovského osídlení na Západním břehu z jednoho hlavního důvodu: Tím je

¹⁰³ GROSLIK, Rafi. *Globalizing Organic: Nationalism, Neoliberalism, and Alternative Food in Israel*. New York, USA: State University of New York Press, 2021.

¹⁰⁴ *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

¹⁰⁵ ROUSSEAU, Jean-Jacques. *The Social Contract*. Londýn: Swan Sonnenschein & Co., 1895.

Ideologicky – náboženský důvod: zemědělská činnost podporuje tvrzení, že izraelské osídlení v tzv. „Judeji a Samaři“ představuje návrat do „Země otců“ a do dob, kdy zemědělství bylo zdrojem obživy pro staré židovské komunity v regionu. Zde se odkazují zejména na texty z Deuteronomia a oddílu *Zraim* v Mišně, kde pojednává o zemědělské činnosti v zemi Izrael se všemi kultickými postupy.

To je z velké části způsobeno nábožensko-ideologickým charakterem osadnické populace v této oblasti, která osidlování a kultivaci Země Izrael chápe nejen jako politický imperativ, ale i jako náboženský předpis. Během poslední dekády byly kolem těchto osad uzavřeny pro Palestince desítky tisíc dunamů¹⁰⁶ půdy (většina z nich je v soukromém vlastnictví Palestinců) a osadníci začali na velké části této oblasti hospodařit. Na několika místech podél hřebene osadníci dokonce pronikli do částí oblasti B (kde mají Palestinci plnou občanskou kontrolu a osady jsou absolutně zakázány), což je v rozporu s dohodami z Osla.¹⁰⁷ Zemědělské převzetí v této oblasti úzce souvisí s jinými způsoby převzetí, které používají osadníci, a to s podporou úřadů jako je umístování vojenských základů a převzetí scénických oblastí za účelem jejich přeměny na místní turistické atrakce. V prvním desetiletí po roce 1967 byly osady v této oblasti značně omezené, soustředěné především v oblasti Guš ecion, jihozápadně od Betléma. Od poloviny 70. let se osady začaly šířit na sever a na jih podél hřebene.¹⁰⁸

Většina izraelské populace v osadách na Západním břehu Jordánu je náboženská. Pro tyto osadníky je národně-náboženská motivace ústředním bodem jejich vidění světa a kolektivní identity. Pojem osidlování a obdělávání půdy není pouze politickou strategií, ale náboženským předpisem s hlubokým významem. Ačkoli většina z těchto osad byla původně založena jako příměstská společenství bez zemědělského označení, v posledním desetiletí se rozsáhlé oblasti kolem těchto osad proměnily v aktivní zemědělské oblasti, přičemž hlavními

¹⁰⁶ Dunam je jednotka pro plošný obsah, užívaná v bývalé Osmanské říši. 1 dunam = 1000 m².

¹⁰⁷ „Dohody z Osla zahrnovaly řadu dohod, z nichž druhá, Káhirska dohoda o pásmu Gazy a Jerichu, byla podepsána v květnu 1994. V září 1993 Izrael a OOP podepsaly Deklaraci zásad o palestinské samosprávě, první dohoda mezi oběma stranami a původní dokument v tom, co se stalo obecně známým jako dohody z Osla. Zatímco Spojené státy si neuvědomovaly vážnost diskusí v Oslu, Rabin i Arafat rádi přijali amerického prezidenta Billa Clintona na trávníku Bílého domu v září 1993 v rámci podpory jejich dohody.“ Dostupné online na: <https://www.britannica.com/place/Israel/The-Oslo-Accords>

¹⁰⁸ ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012. s. 39–40

plodinami jsou hrozny, olivy a granátová jablka. Všechny tyto plodiny nesou hlubokou náboženskou a kulturní symboliku pro judaismus.¹⁰⁹

Židovští náboženští osadníci na Západním břehu vycházejí z dlouhodobé temporality půdy a biblické mytologie, aby potvrdili, že Židé obývali region dávno před Palestinci, čímž dokládají svůj nárok na výlučnou autochtonii. V koloniálním nastavení osadníků je zemědělství prostředkem k znovuzískání územní suverenity a domorodé identity. Aplikování tří prostorových postojů – *půdy, území a země* – nám pomůže zkoumat způsoby, jakými tyto postoje slouží jako politické aparáty: půda označuje romantické vnímání prostoru, území se zabývá hranicemi a politickou suverenitou, a země je vnímána jako prostor ekonomické hodnoty a jako výrobní prostředek.

Prvním tématem je *půda*, která představuje nejen kořeny a sounáležitost, ale také ekologii, materialitu a viscerální vztah mezi lidskou a nelidskou sférou. Zatímco pojmy území a země jsou založeny na „akumulaci prostoru“, konkrétně na vyprázdnění daného prostoru z jeho materiálnosti, historického kontextu a sociality, pojem půdy naznačuje pomyslný návrat ke ztělesněné vášni místa.

Jako politický prostor vytvořený různými státními aparáty je *území* dlouho považováno za ústřední pojem v odborných debatách o okupovaných územích. Boj o území je vždy součástí neustálého pokusu o dosažení nejvyššího stupně kontroly a suverenity nad prostorem, který je v sázce. V tomto případě teritorialitu formálně nevykonává pouze stát, ale také usedlí farmáři, kteří fungují jako soukromí podnikatelé nárokuje si suverenitu nad sporným územím. Udržují tak dlouhou sionistickou historickou tradici zabíráním půdy a stanovováním hranic prostřednictvím zemědělské činnosti.

Země pak ztělesňuje vlastnické vztahy a výrobní prostředky. Pojem země připomíná, že moderní zemědělství (organické nebo konvenční) je v konkurenčním kapitalistickém systému také ekonomickým podnikáním.¹¹⁰ „*Vezmu vás z pronárodů, shromáždím vás ze všech zemí a přivedu vás do vaší země*“. (Ez 36:24)

¹⁰⁹ ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012. s. 39–40

¹¹⁰ GROSLIK, Rafi, Ariel HANDEL and Daniel MONTERESCU. Soil, territory, land: The spatial politics of settler organic farming in the West Bank, Israel/Palestine. *Society and Space*. Sage, 2021, 39(5). Dostupné z: doi:10.1177/02637758211041121

Tyto zemědělské aktivity jsou motivované třemi vzájemně propojenými faktory: agronáboženskou¹¹¹ ideologií usilující o nezprostředkované spojení mezi lidmi a místem, ekonomickými úvahami usilujícími o maximalizaci příjmů, a územní expanze usilující o rozšíření židovské kontroly nad palestinskou půdou.¹¹² Všechny agrární iniciativy jsou pro stát ekonomickým přínosem. Ekologické farmy jsou ale plně podporovány státem a představují strategickou roli v otázce zabírání půdy.

Od roku 1967 zemědělství sloužilo stále více jako centrální nástroj, pomocí kterého si osadnické hnutí upevnilo kontrolu nad velkými oblastmi na okupovaných územích. „Více než 103 000 dunamů (25 450 akrů) na Západním břehu je v současné době určeno pro židovské zemědělství (k r. 2021). Od roku 1997 osadníci zabrali přibližně 24 000 dunamů půdy prostřednictvím zemědělské činnosti, z nichž asi 10 000 dunamů je na palestinské půdě v soukromém vlastnictví“.¹¹³

Izraelský stát tak získal velké množství půdy různými způsoby. Část byla zabavena z „bezpečnostních důvodů“. Jiné pozemky byly převzaty na základě toho, že šlo spíše o státní pozemky než o soukromý palestinský majetek. Toho bylo dosaženo prostřednictvím manipulace se systémem držby půdy existujícím před rokem 1967. Běžné byly tři obsáhlé kategorie držby půdy. „Soukromě držená půda, pro kterou měl vlastník jasný titul (nazývá se „mulk“). Komunálně držená půda, kterou často obdělává stejná rodina po generace (ta se nazývá „miri“) a je registrována u jordánského ministerstva financí pro daňové účely. A konečně půda vlastněná pod titulem osmanského sultána, britského mandátu a jordánských vlád (půda „jiflik“).“ V posledních dvou případech nemusí jasný název často existovat. Izraelské požadavky na právní listiny o vlastnictví a obtížný a nákladný soudní spor nezbytný k prokázání takového vlastnictví usnadnily vyvlastnění palestinských farmářů na Západním břehu Jordánu.¹¹⁴

¹¹¹ „Vystavějí domy a usadí se v nich, vysázejí vinice a budou jíst jejich plody.“ (Iz 65:21)

„Znovu budeš vysazovat vinice na samařských horách. Budou vysazovat, a ti, kteří budou sázet, budou i sklízet.“ (Jer 31:5)

¹¹² GROSLIK, Rafi, Ariel HANDEL and Daniel MONTERESCU. Soil, territory, land: The spatial politics of settler organic farming in the West Bank, Israel/Palestine. *Society and Space*. Sage, 2021, 39(5), s. 911. Dostupné z: doi:10.1177/02637758211041121

¹¹³ ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012.

¹¹⁴ WILL, Donald S. Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People. *Journal of Palestine Studies*. USA: University of California Press, 1982, 11(3), s. 46.

Velkoplošné přebírání zemědělské půdy není výsledkem izolovaného úsilí jednotlivých osadníků nebo dokonce celých osad, ale součástí dlouhodobé a dobře financované strategie, která byla podporována a financována vládními a veřejnými agenturami již mnoho let. Izraelské zemědělství v oblasti pahorků na Západním břehu Jordánu je založeno především na vinicích, olivových hájích a sadech s ovocem. Ačkoli většina izraelských osad v této oblasti byla původně založena jako předměstské komunity, a ne jako zemědělské osady, v posledních letech začali osadníci v této oblasti obdělávat velké množství půdy kolem těchto osad.¹¹⁵

Zemědělství se tak stává nejúčinnější formou vytváření územního narativu, protože slouží k odůvodnění osadní politiky a posiluje symbolické *spojení mezi krví a půdou*. Sazení stromů (nejčastěji vinné révy nebo olivovníků) pro osadníky symbolizuje jejich nezlomnost a podporuje jejich přesvědčení, že Židé byli původními osadníky země. Existují také případy, kdy byly vinice vysazeny na památku žijící osoby nebo osob, často amerických Židů, kteří podporují osadnický podnik finančními dary.¹¹⁶ Nabídnout potenciálním dárcům ze zahraničí vinici na jejich jméno je běžně používaná taktika získávání finančních prostředků.

Zemědělství v oblasti Judska a Samaří je založeno na vinicích, olivových hájích a listnatých ovocných stromech. Od roku 2001 došlo k rychlému růstu zemědělských oblastí v okolí osad, což je přímý důsledek zamezení přístupu Palestinců do rozsáhlých oblastí kolem mnoha osad. Uzavření velkých oblastí kolem osad před vstupem Palestinců v kombinaci s náboženskou a ideologickou motivací osadníků vytvořilo pro osadníky lukrativní zemědělské možnosti. Tyto faktory jsou zodpovědné za prudký nárůst zemědělské plochy a aktivity kolem osad, z nichž většina znamenala převzetí soukromé palestinské půdy.¹¹⁷

Organické zemědělství na Západním břehu (a v Gaze) se objevilo jako součást neosionistického projektu založení židovského zemědělství v tzv. „Velkém Izraeli“. Obecně platí, že zemědělství sloužilo jako centrální prostředek, kterým osadnické hnutí upevňuje kontrolu nad velkými oblastmi okupovaných území.¹¹⁸ Významný růst ekologického zemědělství v Izraeli v posledních letech je částečně způsoben rozšiřováním ekologického

¹¹⁵ ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012.

¹¹⁶ Viz LUBELL, Maayan a Elana RINGLER. Christian evangelicals harvest land in settlements Israel hopes to annex. *Reuters* [online]. 2019 Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-israel-election-evangelicals-idUSKCN1VX1DG>

¹¹⁷ ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012.

¹¹⁸ *Ibid.*, s. 48.

zemědělství v osadách. Mezi plodiny pěstované na ekologických farmách v osadách patří zelenina, jablka a datle. Kromě toho jsou na trhu vejce, kozí mléko a výrobky z ovčího mléka. Z obalu není vždy zřejmé, že tato zemědělská produkce pochází z osad, protože je často uvedena na trh pod různými názvy a značkami, aby se utajil jejich původ. Velká část organické produkce pochází z osad a výběžků v kopcovité krajině na Západním břehu Jordánu, kde – jak jsme již řekli – převážně nábožensko-ideologičtí osadníci považují zemědělství, a zvláště to organické zemědělství, za náboženskou hodnotu. Prolínání organického zemědělství, fundamentalismu, religiozity a politického směřování k pravici je všechno, jen ne nové – a rozhodně není jedinečné pro izraelský případ. Podíváme-li se na politickou příslušnost ekologického zemědělství z historických a globálních perspektiv, lze zjistit, že mnoho prvních praktikujících zastánců ekologického zemědělství bylo spojeno s antiliberálním světovým názorem různých konzervativních skupin, nebo dokonce i extrémně pravicových politických hnutí.¹¹⁹

Židovské ekologické zemědělství na okupovaných územích se však nerozvíjelo pouze z racionálních, instrumentálních či vědecko-zemědělských důvodů, ale také z důvodu znovunastolení symbolického nacionalismu a obnovy *Smlouvy o Zemi*. Postupem času začalo organické zemědělství v těchto oblastech pronikat do náboženského duchovního diskurzu radikálnějších mesianistických osadníků a přesunulo se z tzv. osadnických bloků (jako Guš Katif nebo Guš Etzion) do izolovaných oblastí na Západním břehu Jordánu. V současné době je židovsko-biblická symbolika prominentní mezi mnoha farmami a závody na výrobu potravin v židovských osadách na Západním břehu Jordánu.

Materiální produkce těchto farem není však jedinou silnou symbolikou, která napomáhá vytvářet narativ propletený vírou v posvátnost Země a jejího obdělávání. Dalším příkladem praxe, která s touto činností souvisí, je připojování biblických jmen k organickým vínům nebo označování olivového oleje nálepkou „z biblického srdce Izraele“. A aby čistota produktu i samotné práce zůstala neposkvřena, majitelé těchto farem zaměstnávají pouze mladé Židy (tzv. hebrejská práce). Tím zůstane celý proces produkce čistě v rukou Židů. Eliminace pracovní síly z „jiných národů“ je stejně jako obsazování půd soukromých vlastníků jedna z praktik, díky které osadníci získávají kontrolu nad územím.¹²⁰

Avri Ran je zakladatelem farmy *Gva'ot Olam*, založené v roce 1998 poblíž osady Itamar. *Gva'ot Olam* zabírá stovky dunamů včetně velké části soukromé palestinské půdy.

¹¹⁹ GROSLIK, Rafi. *Globalizing Organic: Nationalism, Neoliberalism, and Alternative Food in Israel*. New York, USA: State University of New York Press, 2021. s. 47–48.

¹²⁰ *Ibid.*, s. 55–57.

Zakladatel této farmy, známý používáním násilí proti Palestincům a izraelským mírovým aktivistům, je dnes jedním z největších producentů organických vajec na izraelském trhu. V rozhovoru s Haaretz shrnul Ran náboženský pohled na svět, který ho přivedl k ekologickému zemědělství: „Ekologie je něco, co by mělo zajímat každého. Člověk (adam) a země (adama) mají dokonce stejná písmena.“¹²¹ Ran stejně jako jiní osadníci věří, že jeho přítomnost v této oblasti je právoplatná. Jeho rodinná historie je protkaná zemědělskou činností. Už jeho otec byl významným kibucníkem a Ran již od útlého dětství sdílel jeho myšlenky a pohled na svět. Pěstování plodin má pro něj hluboký náboženský význam, a sám se odkazuje na pasáže z Tanachu, ve kterých je zakořeněný silný význam obdělávání země. Organické mléčné výrobky a zelenina, kterou Ran a jeho manželka Sharona produkují, jsou spojené se symbolikou zdraví a stvoření.¹²²

O svém spojení s tímto územím říká: „Každé vejce, které nasbírám, každé kuře, o které se starám, a každé zvíře nebo tráva na dvoře je součástí mé smlouvy se Zemí Izrael a Tórou Izraele. Tato země je mé vlastní já a mé vlastní tělo, je to moje samotná existence. Dýchám vzduch shora a nasávám zemi i zespodu. Pokud se ptáte, zda jsem ochoten obětovat svůj život pro toto místo – moje odpověď je ano, určitě ano, obětuji svůj život pro toto místo, absolutně. Protože toto místo může vyžadovat oběti.“¹²³

Stejně jako jiní farmáři v této oblasti i Ran trvá na tom, že „vše na tomto kopci bylo postaveno pomocí „avoda ivrit“ – hebrejské (židovské) práce. Když Ran postavil svůj první kurník v Itamaru, najal mladé osadníky a postupně se stal nejen jejich šéfem, ale i otcovskou postavou.“ Postupně se stal „ikonou radikální pravice, místním guru ekologického zemědělství“, jak ho definoval jeden z jeho sousedů. „Ran ztělesnil a projevil – v sobě a ze sebe, svým způsobem života, svým vlastním tělem a svou prací – realizaci triády *člověk – země – Bůh*.“¹²⁴

Skutečnost, že všechna tato půda není potřebná k tomu, aby pojala a uživila rozšiřující se obyvatelstvo, nýbrž je většinou zabírána z „mystických“ důvodů, je zvláště předzvěstí a

¹²¹ ARAD, Dafna. Farming in the West Bank: Organic Paradise, Thorny Reality. *Haaretz* [online]. Izrael, 24. 4. 2012 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.5216745>

¹²² GROSLIK, Rafi. *Globalizing Organic: Nationalism, Neoliberalism, and Alternative Food in Israel*. New York, USA: State University of New York Press, 2021, s. 59.

¹²³ LAVIE, Aviv. The Sheriff. *Haaretz* [online]. Izrael, 2003 [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2003-04-09/ty-article/the-sheriff/0000017f-e839-df2c-a1ff-fe790bd00000>

¹²⁴ GROSLIK, Rafi. *Globalizing Organic: Nationalism, Neoliberalism, and Alternative Food in Israel*. New York, USA: State University of New York Press, 2021, s. 60

odhalováním výše zmíněné ideologické povahy osidlovacího hnutí. Historické zkoumání odhaluje, že osadnické hnutí (a zejména Guš Emunim) má kořeny hluboko ve filozofii sionismu. Čerpá z nich sílu v přítomném okamžiku, ale také nese zárodek sebezničení. Má potenciál způsobit Palestincům další strádání a vyvlastnění jejich půdy, a paradoxně může přinést nevídaný zármutek i židovskému lidu.

5. Identita osadníků

Izraelští náboženští osadníci žijí na sporném území, o kterém tvrdí, že je jim zaslíbeno Bohem. Osadníci tak stojí ve středu izraelsko-palestinského sporu a jsou terčem mezinárodního odsouzení za své nezákonné chování. Vzhledem k tomu, že tato území nejsou ani suverénní, ani uznána Izraelem, je jejich definice otevřena diskuzi. Náboženští osadníci se tím pádem musí vyrovnat hned se třemi velkými dilematy, jejichž řešení jim by jim umožnilo dostat stabilní základy pro své životy. Musí 1) vybudovat a obhájit svou vlastní autenticitu, 2) marginalizovat původní domorodce a 3) ustanovit svou vlastní kulturní autoritu.

Půda může být nárokována nebo anektována z různých důvodů: např. ekonomických či bezpečnostních. Anexe je častá také po vojenské porážce. Postoj Izraele vůči územím na Západních břehu Jordánu nebyl ideologický, ale čistě ekonomický a pragmatický. Izrael se domnívá, že jim země je legálně dostupná a že izraelská „invaze“ na tato území byla ospravedlněna ekonomickými zájmy. Přesto se v obou případech osadníci a jejich „okupační“ chování stávají součástí Izraele a restrukturalizují obraz toho, jak Izraelci definují sami sebe (úmyslně i podvědomě). Tváří v tvář tomuto konfliktu musí osadníci pracovat skrze mýtus o Zemi, její posvátnosti, Sionu a kultuře „ostatních“, jmenovitě o palestinských Arabech.

Osada se stává místem, městem nebo vesnicí, která je záměrně umístěna na Západním břehu Jordánu (místo, které náboženští osadníci označují jako starověkou biblickou zemi Judeu a Samaří), v zemi, která je v současnosti sporným územím. Osada představuje náboženský a politický význam ve všech směrech od architektury až po geografickou polohu a design. Vítězství Izraele v Šestidenní válce v roce 1967 mělo za následek návrat na tato svatá místa. Osadníci tak mají pocit, že znovu spojují izraelskou veřejnost s posvátnými místy, které v nich probudí jejich náboženské citění.

Osadníci v Judeji a Samaří však nikdy nebyli homogenní populací. Nábožensky věřící židé pocházeli z různých proudů judaismu, měli různé způsoby života a zastávali různé ideologie v závislosti na tom, na kterých školách získali vzdělání. Rozdíly mezi nimi byly patrné především v přísnosti při dodržování halachy, rozdílnost však bylo možné rozeznat také v jejich vnímání jedinečného poslání, které připisovali izraelskému národu.

Poté, co politická strana Likud v čele s premiérem Beginem převzala vedení vlády v roce 1977, výrazně vzrostla výstavba osad v Judeji a Samaří, a stala se tak národním projektem. Tím značně vzrostl počet zájemců o osídlení této oblasti. Tentokrát se však k těm, kteří byli ideologicky motivováni rozšířit židovskou suverenitu na celou zemi Izrael, přidali i mnozí, kteří byli motivováni zejména pragmatickými úvahami ekonomického a sociálního

charakteru. Mezi nově přichozími byli sekulární, ortodoxní a ultraortodoxní Židé. Většina stavební činnosti se nyní soustředila do periferního regionu; součástí sídelní krajiny se nyní stala velká městská i komunitní sídla bez určité politické identity.

5.1. Postsionismus

V posledních letech se v politicko-intelektuálním diskurzu Izraele rozvinul fenomén zvaný postsionismus. V zásadě jde o radikální kritiku nejen izraelské politiky; jeho základem je naprosté popření sionistického projektu a samotné legitimacy existence Státu Izrael jako židovského národního státu.

Jelikož původní cíle sionismu byly z velké části splněny, nebo jsou dnes méně relevantní, je přechod Izraele od původních myšlenek sionismu k postsionismu nevyhnutelnou skutečností. Postsionistický Izrael by byl – při zachování svého židovského charakteru a vztahu ke světovému židovstvu – státem primárně oddaným ochraně a prosazování zájmů svých občanů bez ohledu na etnickou příslušnost. V postsionistickém Izraeli by byl status nežidovských Izraelců povýšen a status neizraelských Židů snižen. Kromě toho by byl Izrael začleněn do regionu a zapojen do normálních mírových vztahů se svými sousedy. Mnoho sil podporuje tento přechod včetně mírových procesů, změn ve vztazích mezi Izraelem a diasporou, a liberalizaci společnosti. Protichůdné síly tohoto přechodu pocházejí většinou z ultranacionalistického a ortodoxního náboženského sektoru ve společnosti. Aby Izrael pokročil v přechodu, bude muset řešit čtyři hlavní rozdělení ve své vlastní společnosti: rozdělení mezi „občany“ a „neobčany“, židovskými a palestinskými občany, aškenázskými a sefardskými Židy, a náboženskými a sekulárními Židy.¹²⁵

„Postsionisté jsou skupinou se zanedbatelnou politickou silou. Naproti tomu osadnický sionismus poskytoval ideologickou platformu většiny izraelských vlád posledních 40 let. Postsionismus by nevytvářel tolik hluku, kdyby tento hluk a strach, který vyvolal, nesloužil zájmům osadníků a vlád Izraele při provádění jejich katastrofální politiky. Pokud se v této zemi rýsuje možnost konce židovského sebeurčení, nečiní tak kvůli postsionismu. Příčinou je dominance proprietárního osadnického sionismu v rámování izraelské politiky.“¹²⁶

„Během poslední dekády 20. století se postsionismus stal stěžejním pojmem v odborných i veřejných diskusích o vzniku občanské společnosti v Izraeli a jejím možném

¹²⁵ KELMAN, Herbert C. Israel in Transition from Zionism to Post-Zionism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science: Israel in Transition*. Sage Publications, 1998, (555), s. 47.

¹²⁶ Ibid., s. 48–49.

přechodu z „kolonizující“ společnosti do globalizované kapitalistické společnosti. Události počátku 21. století – zejména druhá palestinská intifáda a vypuknutí „střetu civilizací“ mezi radikálním islámem a Amerikou – způsobily v tomto vývoji určité neúspěchy, přesto strukturální změny najednou nezmizí. V roce 2005, v předvečer plánu Ariela Šarona stáhnout se z okupovaného pásma Gazy a malého území v severní části Západního břehu Jordánu, bylo jasné, že veřejné mínění v Izraeli stále podporuje původní politiku z Osla o odklonu od „kolonialistického“ projektu směrem ke kapitalistické normalizaci.“¹²⁷

„Sionismus byl charismatickým hnutím radikální transformace; ta v průběhu času prošla zevšedněním a zanechala po sobě vakuum. Postsionismus je tedy vzniklou úzkostí vyplývající z absence obecně přijímaného systému legitimizace.“¹²⁸

„Tradiční“ izraelský společenský režim byl kolektivistický, protože byl podmíněn úspěchem rané fáze osidlování a nástupem sionismu v Palestině, v regionu, který byl pro kapitál i práci neatraktivní. Národní projekt se mohl rozjet pouze na základě pracovních enkláv a vyloučení arabských dělníků na základě příkazu židovského kapitálu. Kombinace „veřejných“ financí a privilegované práce učinila labouristickou strategii triumfální.¹²⁹

5.2. Hilltop Youth (rétorika a akce)

Již více než deset let je izraelská společnost svědkem vzniku nové sociální skupiny Hilltop Youth ("Mládež z pahorků" - hebrejsky "noar ha-gvaot"). V následujících letech po postoupení Gazy v roce 2005 a následném zničení osad v tomto pásmu zakládali mladí lidé a jejich rodiny osady na vrcholcích kopců v Judeji a Samaří, a tím projeví svůj násilný odpor vůči establishmentu státu, armádě a policii. Extremistická mládežnická skupina představuje nový strukturální proces rozvoje pohraničních oblastí a vyvolává účinky, které jsou znatelné jak na mikroúrovni – násilné a provokativní chování vůči místní společnosti osadníků – tak na makroúrovni vůči izraelské společnosti.

Pro identitu tohoto hnutí je prvořadý ideál osidlování půdy a odporování jakémukoli pokusu o územní kompromis. Tito mladí osadníci se pokoušejí rozšířit židovské osídlení tím, že opouští zavedené vesnice a města na okupovaných územích a obsadí kopec někde v Judeji

¹²⁷ RAM, Uri. Four Perspectives on Civil Society and Post-Zionism in Israel. *Palestine – Israel Journal*. Izrael, 2005, 12(1).

¹²⁸ COHEN, Erik. *Israel as a post-Zionist society*. 2007. Dostupné z: doi:10.1080/13517129508719345

¹²⁹ SHAFIR, Gershon. *Land, Labor, and the Origins of the Israeli – Palestinian Conflict, 1882–1914*. California, USA: University of California Pres, 1996.

a Samaří. Mnoho z nich je vysoce motivováno „obdělávat půdu, sklízet olivy..., aby ukázali, kdo je zdejší pán, ne aby se schovávali uvnitř osady, ale aby vyšli ven.“ Toto nové osídlovací hnutí nakonec zahrnuje praktiku „zabírání půdy“.

Hilltop Youth se snaží vrátit zpět v čase a vybudovat svou identitu na základě biblických zdrojů. „Jejich identita stojí na těchto základních pilířích: 1. hlavní biblická metafora: přeživší Holocaustu jsou generací otroků v Egyptě, generace Guš Emunim je generace putující pouští a Hilltop Youth jsou generací, která dobývá zemi; 2. centrální poloha země: osadníci na kopcích jsou intenzivně zapálení do osídlování a obdělávání země Izraele, kterou Bůh zaslíbil Židům; 3. rozsah komunity: osadníci si přejí žít v malých kmenových skupinách, které umožňují určitý stupeň individuality; 4. nematerialistický životní styl: věří v život jednoduché a skromné podoby, ideálně v souladu s přírodou; 5. pohled na konflikt: Hilltop Youth věří, že by měla být vyhlášena a vedena válka proti každému, kdo ohrožuje židovský národ, a že pomsta proti těm, kteří Židům ubližují, je nejen povolená, ale přímo žádaná.“¹³⁰

5.3. Kolektivní paměť

Kolektivní paměť je tvořena vzpomínkami přizpůsobenými požadavkům a myšlenkám té skupiny, k níž individuum patří či patřit chce, což přispívá k formování identity skupiny. Sociální rámce však nejsou neměnnými, jednou provždy danými strukturami. Maurice Halbwachs přisuzuje kolektivní paměti schopnost neustálé rekonstrukce, tedy kontinuální reaktualizace referenčních rámců podle momentální situace. V žádné paměti není totiž minulost udržována jako taková, nýbrž v té podobě, kterou daná společnost v nějaké konkrétní době a v konkrétním sociálním rámci zachytila. Aby zůstala paměť živá, musí odpovídat aktuálním potřebám dané společnosti, proto musí být obraz minulosti stále znovu skládán v souladu s prioritami, zájmy a požadavky přítomnosti.¹³¹

Vše, co vstupuje do kolektivní paměti, každá osobnost, historický fakt atd., získává při tomto vstupu formu elementu (pojmu, symbolu, učení) systému idejí příslušné společnosti. Obrazy vzpomínek souvisejí s určitým konkrétním časem a prostorem. Jsou tedy časově a

¹³⁰ ARAN, Gideon a Shlomo KANIEL. Religious and Ideological Dimensions of the Israeli Settlements Issue: Reframing the Narrative? *Negotiation Journal*. 2005, 21(2). Dostupné také z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1571-9979.2005.00056.x?saml_referrer

¹³¹ ŠUBRT, Jiří a Štěpánka PFEIFEROVÁ. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*. Praha, 2017. Studie. FHS Univerzita Karlova. Dostupné také z: <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-31-version1-2subrt.pdf>.

prostorově konkrétní, i když mnohdy ne v přísně historickém a geografickém smyslu. Časovou dimenzi kolektivní paměti odráží kalendář a v něm uspořádaný systém svátků. Prostorově bývají vzpomínky zakotveny např. v tom, co reprezentuje domov: dům, vesnice, město, země. K prostoru náleží také určitý systém věcí a objektů. Skupina, která je nositelem této paměti, směřuje k tomu vytvořit a zajistit si místa, která slouží k udržení vzpomínek. Tato místa jsou symbolem její identity. Paměť potřebuje prostor, tenduje k zprostorování. Čas a prostor mají význam pro sebereflexi skupiny a pro formulaci jejích cílů. Sociální skupiny, které se konstituují na bázi určitého pospolitého vzpomínání, svoji minulost ochraňují a střeží. Důležité je v tomto směru jednak vědomí jedinečnosti, pramenící z diferenciací vzhledem k okolnímu světu, jednak vědomí identity, trvání v čase, které je pěstováno s péčí o zapamatovaná fakta a o jejich výběr. Souvislost mezi pamětí a strukturou společnosti ilustruje Maurice Halbwachs na příkladu středověkého feudálního systému, v němž postavení rodiny ve velké míře záviselo na tom, co ví o minulosti své i ostatních rodin, čímž paměť legitimizovala nárok na určitá privilegia, kompetence či funkce.¹³²

Proces vnitřní dekolonizace zasáhl etnické menšiny, rodiny a skupiny, které až dosud disponovaly rezervami paměti, ale malým nebo žádným historickým kapitálem. Viděli jsme konec společností, které dlouho zajišťovaly předávání a uchovávání společně připomínaných hodnot, ať už prostřednictvím církví nebo škol, rodiny nebo státu; také konec ideologií, které připravovaly hladký přechod z minulosti do budoucnosti, nebo které naznačovaly, co by si budoucnost měla z minulosti ponechat – ať už pro reakci, pokrok nebo dokonce revoluci. Viděli jsme totiž ohromnou dilataci našeho samotného způsobu historického vnímání, které s pomocí médií nahradilo vzpomínku zapletenou do intimity kolektivního dědictví.¹³³

„Urychlení dějin“ nás tedy konfrontuje s brutálním uvědoměním si rozdílu mezi skutečnou pamětí – společenskou a neporušenou, ale také uchovávanou jako tajemství takzvaných primitivních nebo archaických společností – a dějinami, což je způsob, jakým naše beznadějně zapomnětlivé moderní společnosti, poháněné změnou, organizují minulost.¹³⁴

Paměť a historie, které zdaleka nejsou synonymy, se nyní zdají být v zásadním protikladu. Paměť je život, který nesou živé společnosti založené v jejím jménu. Zůstává v

¹³² ŠUBRT, Jiří a Štěpánka PFEIFEROVÁ. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*. Praha, 2017. Studie. FHS Univerzita Karlova. Dostupné také z: <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-31-version1-2subrt.pdf>.

¹³³ NORA, Pierre. *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. Representations*. University of California Press, 1989, (26), s. 7–8.

¹³⁴ Ibid.

permanentním vývoji, je otevřená dialektice vzpomínání a zapomínání, nevědomá si svých postupných deformací, náchylná k manipulaci a přivlastňování, k dlouhodobému spánku a periodickému ožívání. Historie je naproti tomu rekonstrukcí (vždy problematickou a neúplnou) toho, co již není. Paměť je trvale aktuální fenomén, pouto, které nás spojuje s věčnou přítomností; historie je reprezentací minulosti. Paměť, pokud je afektivní a magická, přijímá pouze ty skutečnosti, které se jí hodí. Jak řekl Maurice Halbwachs: „existuje tolik vzpomínek, kolik je skupin“, a paměť je přirozeně mnohočetná a přesto specifická; kolektivní, rozmnožená a přesto individuální. Dějiny naproti tomu patří všem a nikomu, odtud pramení jejich nárok na univerzální autoritu. Paměť zakořeňuje v konkrétních skutečnostech, v prostorech, gestech, obrazech a předmětech. Historie se přísně váže na časové kontinuity, na vývoj a vztahy mezi věcmi.

Pro členy Guš Emunim paměť není jen seznamem práv na území. Je to zastřešující princip, který vytváří určitou pozici vůči zbytku společnosti a určuje jeho kritické pozice vůči samotnému modernímu Izraeli. Problém současné izraelské společnosti podle jejích členů spočívá v tom, že Židé zapomněli na dávnou minulost legitimizující její existenci, a dokonce mají tendenci zapomínat na svou vlastní hrdinskou minulost posledních několika desetiletí.¹³⁵

Rabín Šlomo Aviner tvrdí: „Národ zapomněl, kdo a co je a byl, a v důsledku toho nerozumí hodnotě země Izrael. Země je chápána jako stovky kilometrů, které představují spíše vnější prostředek naší existence než jako něco spojeného se samotnou podstatou našeho života.“ Rabín Cvi Jehuda Kook na tomto místě skutečně věřil, že tato země náleží po právu židovskému lidu, a že izraelská společnost zapomněla na význam tohoto posvátného místa. Dle jeho názoru je potřeba znovu obnovit paměť těch, kteří zapomněli svůj posvátný původ. Sám nevolal po válečném konfliktu, díky kterému by Izrael „získal zpět“ všechny nová (nebo stará) posvátná místa, i když se zavazoval k jejich obnově. Následná okupace byla tedy velmi lehce chápána jako zázračná událost, a zřetelně vysvětluje, proč stoupenci Guš Emunim měli odpor k jakémukoli územnímu kompromisu. Nešlo však jen o tyto „speciální místa zájmu“. Lid Izraele by se neměl vzdát ani milimetru země. Pro tuto svou rétoriku opět používá princip paměti postavené na slavné minulosti. Tato myšlenka má dva základní pilíře: metahistorický¹³⁶

¹³⁵ FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, s. 40–41.

¹³⁶ Stojící mimo rámec historického vyprávění nebo zkoumání; přesahující historii.

princip a mytickohistorický¹³⁷ princip.¹³⁸ Silným prvkem jejich víry je Boží slib, že se lid Izraele vrátí zpět do Svaté země. Ten jim podle tohoto slibu dává exkluzivní právo na půdu. Osídlení této země je potom chápáno jako plnění micvy. Byť může být tento prvek viděn spíše jako náboženská veličina, osadníci ho chápou také historicky. Jejich minulost protkaná Božími sliby je zásadním bodem jejich politiky, která chápe spojení mezi lidmi a zemí jako metahistorickou veličinu. Jako nejvíce autoritativní paměť berou závazek smlouvy, která byla uzavřena mezi Bohem a lidem Izraele.

Klíč k pochopení postojů izraelské kultury k judaismu a židovství spočívá v uvědomění si postupného nahrazování sionistického metanarativu tím, co nazýváme univerzalisticko-humanistickým narativem. Sionistickým metanarativem odkazujeme na koncepci toho, jak vznikl sionismus a stát Izrael. Termín metanarativ používáme, protože neexistuje žádný formální text, který by toto vyprávění vyjadřoval. Ale různé příběhy o tom či onom národním hrdinovi, té či oné události nebo sérii událostí, odpovídají všechny společnému souboru základních hodnot a všechny zapadají do společného vzorce historických událostí, kterému říkáme metanarativ.¹³⁹ Pokud by tedy někdy v padesátých nebo šedesátých letech 20. století byly pro malé děti napsány dějiny židovského národa, sionismu a Státu Izrael, byly by tyto dějiny pravděpodobně odrážely tento metanarativ. Ztráta důvěry v sionistický metanarativ a jeho nahrazení humanisticko-univerzalistickým vyprávěním během osmdesátých a devadesátých let minulého století doprovázela rostoucí disociace mezi „Izraelem“ a „Židem“.

Sionistický metanarativ sloužil národní hebrejské kultuře jako jakási náhražka tradičního judaismu. Tradiční judaismus, náboženství minulosti, bylo koncipováno jako vhodné pouze pro „exil“. Byl pojmán jako starý a degenerativní. Sionistický metanarativ vytvořil obraz „nového Žida“ a představoval jej jako ztělesnění autentické národně-židovské identity soustředěné kolem nezávislé existence hebrejsky mluvící společnosti v zemi Izrael.¹⁴⁰ Tato de facto transformace judaismu a židovství, ve kterém se skutečný Žid nyní stal průkopnickým osadníkem, umožnilo izraelským Židům ztotožnit izraelskou identitu s judaismem–židovstvím. První a druhá generace rodilých Izraelců, jejichž izraelská identita

¹³⁷ Mytohistorie odkazuje na historii obsaženou v mytologii, konkrétně na skutečné historické vzpomínky, které byly smíchány s určitými mytologickými prvky. Názornou ukázkou je kniha Genesis.

¹³⁸ FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, s. 41.

¹³⁹ LIEBMAN, Charles a Yaacov YADGAR. *Israeli Identity: the Jewish Component. Israeli Identity in Transition*. Connecticut: Praeger Press, 2005.

¹⁴⁰ Ibid.

byla konstruována na základě inspirace sionistickým metanarativem, vyřešila paradox bytí sekulárním Židem redefinicí judaismu do izraelských sionistických termínů. Sionistický metanarativ poskytl ucelený systém svátků, rituálů, symbolů, mýtů, hodnot a přesvědčení, které byly interpretovány jako židovské bez poskvrny diaspory. Sionistický metanarativ identifikoval „izraelství“ (sionismus) a židovství. Být Izraelcem znamenalo být Židem.

Bez sionistického metanarativu zůstávají izraelští Židé bez zprostředkované vazby mezi judaismem a židovstvím a bez narativu, který jim pomůže formulovat jejich izraelskou identitu. Judaismus a židovství jako konstrukt sionismu přestaly existovat, a dominantní narativy, které je nahradily – alespoň pokud je lze identifikovat v této fázi vývoje kolektivní izraelské identity – opustily snahu o konstrukci židovsko-izraelské identity.¹⁴¹ Na kulturní úrovni oddělení judaismu a „izraelství“ ponechává judaismus jako majetek ortodoxního a rabínského establishmentu. Je třeba poznamenat, že tato skutečnost je pro ortodoxní a rabínský establishment zcela vyhovující. Nyní totiž obě skupiny mají monopol na definici židovství, a protože oblast sekulární kultury postrádá pravý židovský obsah, je mnohem méně hroživá a konkurenční.

5.4. Krize identity po postoupení Gazy v roce 2005

V srpnu 2005 Stát Izrael postoupil území pásma Gazy a odstranil všechna izraelská vojenská zařízení, 25 izraelských osad (4 na Západním břehu) s více než 8 000 obyvateli. Plán postoupení vyžadoval vykořenění a přesídlení 25 izraelských osad v pásmu Gazy a na severu Západního břehu Jordánu. Mnoho z těchto osadníků žilo v této oblasti po celá desetiletí a vybudovalo zde životy, rodiny a podniky.

Zničením svých domovů nakonec osadníci získali – i když ve velmi omezené míře a za vysokou cenu – sympatie mnoha Izraelců a možnou definici důvěryhodnosti jejich domovů. To bylo také posíleno příchodem nové generace osadníků, kteří v těchto domech vyrostli, a nové generace Izraelců, kteří vyrostli s realitou osadnických domovů za „zelenou linií“. Mladí osadníci, pro něž byl význam domova méně politický a více považovaný za samozřejmost, za jediný domov, který kdy poznali, vyjádřili svou úzkost z evakuace a ze zničení místa jejich vzpomínek na dětství. Mladí Izraelci reagovali na tento jejich pocit příznivě a empaticky. Mnozí z nich si nebyli vědomi politického kontextu, ve kterém byly osady zřízeny, a nedokázali

¹⁴¹ LIEBMAN, Charles a Yaacov YADGAR. *Israeli Identity: the Jewish Component. Israeli Identity in Transition*. Connecticut: Praeger Press, 2005.

pochopit ani přijmout, že lze rozlišovat mezi různými židovskými domovy v zemi Izrael. Během boje proti postoupení území osadníci jen málo využívali náboženské nebo historické úvahy, aby představili svůj případ izraelské veřejnosti; kromě bezpečnostních důvodů se dovolávali otázek lidských práv a tvrdili, že je nehumánní evakuovat rodiny z jejich domovů. Vyjadřovali dokonce očekávání, že je levicovní intelektuálové podpoří v jejich těžké situaci, stejně jako podporovali palestinské uprchlíky. Jejich schopnost prosadit takový případ v dobách nepřízně osudu byla ironickým svědectvím o relativním úspěchu projektu návratu domů, ale za cenu toho, že symbolicky připravila domov osadníků o jeho hlubší náboženský a historický význam.¹⁴²

V prvním představení bylo postoupení Gazy u Izraelců široce přijímané rozhodnutí. Plán získal podporu 55–63 % izraelské veřejnosti. Stažení z Gazy a nejbližších osad na Západním břehu Jordánu dávalo smysl i z politického hlediska, protože se všeobecně věřilo, že právě tyto osady jsou překážkou v mírovém jednání a že nakonec budou trvale opuštěny a zničeny. Tento plán odcizil významnou menšinu Izraelců, náboženských sionistů, z nichž drtivá většina byla proti postoupení, především z ideologických důvodů. Někteří náboženští vůdci a rabíni proto vyzývali k občanské neposlušnosti, a dokonce k použití síly, aby zabránili evakuaci osad.¹⁴³

Celá akce však trvala pouze několik týdnů. Před a během samotné evakuace proběhlo několik policejních zásahů proti protestujícím, atmosféra byla ale jinak vedena v uklidněném režimu. Avšak emocionální dopad, který evakuace měla na rodiny opouštějící své domovy jistě není zanedbatelný. Na půdě extrémně komplexního politického a vojenského konfliktu se tyto osady zrodily za účelem vytvoření domovů pro tisíce obyvatel, sekulárních i náboženských. Motivace, jak již bylo řečeno dříve, byla dvojí, ne-li trojí. „Historický a biblický nárok“, který si religiózní osadníci snažili prosadit, byl pouze jednou z motivací. Cenová dostupnost bydlení byla druhou. Do třetí kategorie můžeme zahrnout obecnou víru ve vizi Erec Jisrael, která zahrnuje hranice biblického Izraele.

Zastánci vládního plánu tvrdili, že tento bolestivý krok byl nezbytný pro dlouhodobou ochranu Izraele. Argumentovali tím, že náklady na ochranu více než 8 000 Izraelců žijících

¹⁴² FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*. 2013, **32**(1), s. 123. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041

¹⁴³ RYNHOLD, Jonathan a Dov WAXMAN. Ideological Change and Israel's Disengagement from Gaza. *Political Science Quarterly*. New York, USA: The Academy of Political Science, 2008, **123**(1), s. 21–23. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/20202970>

uprostřed více než jednoho milionu Palestinců poškozují izraelskou ekonomiku a společnost. Postoupení také mělo umožnit izraelskému bezpečnostnímu aparátu lépe chránit ty osady na Západním břehu, které jsou hustěji osídlené, a mají pro stát jednoznačně strategický nebo historický význam.

Odpůrci plánu na druhou stranu tvrdili, že Izrael odstupuje z Gazy „pod palbou“ – že rozhodnutí o stažení bylo kapitulací před palestinským terorismem, a neproběhlo v kontextu vzájemně dohodnutých ústupků. Někteří odpůrci plán zcela odmítli, protože požadoval postoupení území historicky významného pro Židy. Jiní byli v zásadě proti samotné myšlence vykořenění Židů z jejich domovů.

Většina osadníků v Gaze považovala svůj komunitní život za nejatraktivnější charakteristiku místa. Svoje působení na tomto území brali jako druhou šanci na život a určitá část z nich skutečně a hluboce věřila v myšlenku Velkého Izraele (nejednalo se však o většinu). Jelikož se jednalo z velké části o orientální Židy, kteří se potýkali s problémy integrace, představa nového začátku a možnosti na lepší život se stala velmi lehce stěžejním lákadlem.¹⁴⁴ Jejich víra v toto místo byla sice upřímná, ale mnohem důležitějším prvkem se pro ně stala představa usazení se a vytvoření nové identity na novém místě. Vykořenění z jejich domovů nebylo tedy pouze fyzický akt odchodu ale ztráta identity a smyslu života. Ztráta připoutanosti k tomuto místu vytvořila v životech osadníků po odchodu z Pásma Gazy trhlinu v jejich vlastní identitě, a to nejen jako kolektivu ale i jednotlivců.

Dokonce i během kampaně a protestům proti evakuaci se osadníci z Gazy odmítli připojit k jakékoli činnosti, která by zpochybňovala autoritu státu ve jménu nábožensko-mesiánské vize. Místo osadníci z Gazy netruchlili ani tak nad zničením snu o Velkém Izraeli, jako spíše nad ztrátou osobního vlastnictví, které jim nová místa v Gaze poskytla. Jejich skutečné starosti se týkaly mnohem více záležitostí každodenního života než osudu mesiánského mýtu.¹⁴⁵

„Skutečnost, že rok po evakuaci bylo více než 80 procent z nich stále nezaměstnaných a že mnozí stále odmítali přijmout jakékoli asistované přesídlení, které jim bylo nabídnuto, ukazují na hloubku krize identity, která pramenila ze ztráty připoutanosti k místu.“¹⁴⁶

¹⁴⁴ SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, 98(2), s. 256.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ibid., s. 257.

Závěr

Koncepčně se identita místa týká aspektu vlastní identity člověka, protože souvisí s místem (místy), kde tato osoba žila (žije), a je jím ovlivněna. Prostředí, ve kterém žijeme, ovlivňuje náš vztah a pohled na svět. Výzkum identity místa zaprvé ukazuje, že lidé k místům pociťují významné vazby, a zadruhé, že rozsah této vazby se liší od intimní (např. něčí byt) po vzdálenou (např. širší oblast). Význam kognitivního prostoru je ten, že prostor a místo jsou vnitřními částmi našeho bytí ve světě – definované a měřené z hlediska povahy a stupně lidských hodnot, pocitů, přesvědčení a vnímání míst, okresů a regionů. Máme vztah k ostatním lidem a fyzickému prostředí. Prostor je tedy vědomě či nevědomě zabudován do našich záměrů a činů. Prostor je organizován do konkrétních míst, která jsou často považována za ohraničená prostředí, ve kterých se konstituují sociální vztahy a identita. Taková místa mohou být oficiálně uznanými geografickými entitami nebo více neformálně organizovanými místy protínajícími se sociální vztahy, významy a kolektivní paměť. Koncept místa, jedinečnost konkrétních míst a identity založené na místě jsou v současném kontextu rostoucí globalizace v ohrožení. Připoutanost ke konkrétnímu místu je v dnešní době trend, který je vnímán jako přežitek, připomínka dob minulých. Židovskými osadníky na Západních břehu je však tento koncept svázanosti s místem přeměňován v žitou realitu. Sami sebe vnímají jako součást prostoru, který obývají. Odkazují se zejména na biblický narativ a snaží se svou přítomnost obhájit na základě národní identity a s ní spojené písemné tradice (Tóra, Talmud, Mišna). Události spjaté s židovským lidem napříč historií a nejmó výrazněji ve dvacátém století napomohli dotvořit jejich národní narativ tak, jak ho známe dnes. Územní práva na tento region jsou tedy osadníky vnímána skrze dědictví a dar od Boha, který vyvolenému národu propůjčuje unikátní a exklusivní právo na tuto zemi.

Velkou a nenahraditelnou roli v utváření a formování jejich mentality musí nutně připadnout náboženskému sionismu. Sionismus jako takový vznikl jako sekulární hnutí, spojené s myšlenkou národní židovské identity a vytvoření „domova/státu“ pro tento vyvolený národ. Myšlenkou vzniku národního domova se nechal ovlivnit i ortodoxní proud judaismu a něm konkrétně proslulý Rav Avraham Jicchak Kook a jeho syn a pokračovatel životního díla rabín Cvi Jehuda Kook. V tomto kontextu pak vzniká náboženský sionismus, který se stal základním kamenem, na kterém stát stavěl staronový národní narativ. Právě s osobou syna Rav Kooka Cvi Jehudou Kookem jsou spojená témata, kterými jsme se v této práci zaobírali. Jako duchovní lídr a guru stál u vzniku hnutí Guš Emunim, které jako takové mělo velký a důležitý vliv na izraelskou společnost. Jejich razantní a radikální existence, která je podbarvená

romantickým mesianistickým tónem, se zapsala do historie státu. Toto hnutí nejvýrazněji fungovalo od sedmdesátých až do devadesátých let, kdy veřejně dostávalo podporu většiny vlád. Válečná vítězství napomáhala růstu sebevědomí jejích členů, kteří od začátku stavěli do popředí své politiky osídlení celé Země Izrael. V tomto okamžiku vzniká i myšlenka Velkého Izraele, který zahrnuje biblické hranice v jejich kompletní a nejširší podobě.

Velkým a asi nejvíce diskutovaným tématem spojeným s tímto hnutím je výstavba osad za Zelenou linií, která započala po izraelském zázračném vítězství v Šestidenní válce v roce 1967. Původně čistě ideologická a náboženská motivace se však postupem času stala paralelou k motivaci pragmatické a ekonomické. Bytová krize, která stát zasáhla v prvním desetiletí nového milénia, se stala katalyzátorem pro mnoho sekulárních židů, kteří uvítali možnost žít důstojně a za „dobré peníze“. V této době se tedy na tato sporná území začínají stěhovat také sekulární obyvatelé, kteří nesdílejí nábožensky motivovanou ideologii radikálních osadníků, kteří osidlují území daleko v srdci Západního břehu. Je třeba však poznamenat, že právě tito radikálně založení osadníci získávají tato území většinou nelegální cestou. V mnoha případech se jedná o nelegální zabrání půdy, které bývá proměněné např. na zemědělskou farmu nebo archeologickou památku. Dvě strany jedné mince tak stojí v ostrém kontrastu, který přitahuje pozornost mezinárodní politické a akademické scény. Identifikace těchto osadníků je velmi komplexní a je třeba přihlížet k faktu, že většinu z nich tvoří sekulární rodiny zastávající nezáviděníhodnou pozici.

Obecně řečeno se povaha osadníků na Západním břehu Jordánu od vzniku prvních osad po Šestidenní válce změnila. Dnes existují dvě obecné kategorie osadníků. První jsou nábožensky motivovaní ultraortodoxní Židé, kteří se zavázali získat zpět biblickou rozlohu státu Izrael. Mnoho takových osadníků sídlí v blízkosti klíčových palestinských měst jako je například Hebron, což vytváří mj. hluboké napětí s místním obyvatelstvem. Na Západním břehu však existuje také druhý, dlouhodobě převládající typ osadníků. Ti nejsou nábožensky ani ideologicky radikální, jsou to rodiny přitahované komunitním životem a cenovou dostupností určitých osad.

Masivní investice do veřejného bydlení pro imigranty v prvních letech Státu Izrael byly obvykle prezentovány jako úspěchy v modernizaci a absorpci imigrantů. Bližší pohled na agendu státu odhaluje dvojí roli veřejného bydlení – utváření území a utváření identity. Jak již bylo řečeno v textu samotném, vytváření staronového narativu zapadajícího nejen do myšlenek sionismu, ale také do nacionálních snah prvních pionýrů není originální praktikou. Nový přistěhovalci z různých koutů světa měli sice stejný cíl, ale motivace jejich migrace ležela zcela v jiných hodnotách.

Přistěhovalci do Izraele byli transportováni do země národními institucemi a rozptýleni po celé zemi a usazeni v souladu s politickými úvahami vlády. V podstatě byli chtě nechtě zapojeni do podniku dobývání a judaizace země. Bydlení pro tyto skupiny směřovalo především do okrajových oblastí, které byly na okraji ve všech ohledech – fyzicky, sociálně a kulturně, avšak byly považovány za důležité z hlediska územní kontroly. Tyto oblasti, plánované, navržené a udržované státními institucemi, byly realizovány pod korporativistickou ekonomickou strukturou, ve které si aškenázsko-sionistický kulturně-politický establishment nadále udržuje dominanci.

Jedinečnost této formy osídlení spočívá v tom, že slouží k současnému utváření území Státu Izrael – dává konkrétní podobu jeho národním cílům – a zároveň také k image, stejně jako osobní a sociální identity občanů.

Osadníci jsou motivováni celou řadou myšlenek a cílů. V rámci reálného součtu obyvatel za zelenou linií se můžeme přesvědčit o tom, že mnoho těchto židovských osadníků je poháněno zejména pragmatickým a ekonomickým rozměrem tohoto typu bydlení. Radikalizace ortodoxních osadníků a jejich činnost však lehce zastíní skutečné problémy izraelské vlády a dopad jejich rozhodnutí, které oklikou podporují osadnickou činnost hluboko na území na Západních břehu Jordánu.

Závěrem by se jistě slušelo a mělo podotknout, že ačkoliv by se jakákoli nelegální činnost, která utlačuje určitou skupinu lidí, měla hodnotit jako odsouzeníhodná a překračující hranice lidskosti, případ Izraele je výjimečným případem, který zasluhuje lepší a mnohem obsáhlejší výzkum. Nejen že se jedná o naprosto unikátní úkaz v rámci politologie, ale také geografie, fenomenologie, sociologie, antropologie atd. Rozsah oblastí, pod kterými by mohl výzkum zaměřený na židovské osadníky probíhat je obsáhlejší, než se může na první pohled zdát.

Obyvatelé Izraele jsou stejným národem jako jiné národy ve světě, a proto by k nim mělo být přístupováno z tolika hledisek, jak jen je to možné, abychom se vyhnuli zbytečným obviněním, která bývají často pouze výsledkem naprostého nepochopení a nedostatečného proniknutí nejen do náboženské složky problému, ale také do historických skutečností, které bývají často velmi zkreslené (kdo dějiny píše, je tím i vytváří).

Seznam použité literatury

- ABU EL-HAJ, Nadia. *Facts on the ground: archaeological practice and territorial self-fashioning in Israeli society*. Chicago, USA: THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 2002, ISBN 978-0226001951.
- Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.
- BILLING, Miriam. The Jewish settlements in Judea and Samaria (1967–2008): historical overview. *Israel Affairs*. 2015, **21**(3), Dostupné z: doi:10.1080/13537121.2015.1036552
- BROEK, Jan. National Character in the Perspective of Cultural Geography. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 1967, **370**(1), Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.1177/000271626737000103>
- CARDIN, Nina Beth. THE PLACE OF "PLACE" IN JEWISH TRADITION. *CrossCurrents*. USA: University of North Carolina Press, 2009, **59**(2), Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24461479>
- COHEN, Erik. *Israel as a post-Zionist society*. 2007. Dostupné z: doi:10.1080/13517129508719345
- DON-YEHIYA, Eliezer. Messianism and Politics: The Ideological Transformation of Religious Zionism. *Israel Studies, Special Issue: Zionism in the 21st Century*. Indiana University Press, 2014, **19**(2)
- ELLIS, Donald. Three discursive dilemmas for Israeli religious settlers. *Discourse Studies*. Sage Publications, 2014, **16**(4). s. 480. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24441992>
- ETKES, Dror. *Israeli Settler Agriculture as a Means of Land Takeover in the West Bank*. Jeruzalém: Kerem Nalot, 2012
- FEIGE, Michael. Passion and Territory in Israeli Historiography. *Israel Studies*. USA: Indiana University Press, 2011, **16**(1), Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/10.2979/isr.2011.16.1.179>
- FEIGE, Michael. *Settling In The Hearts: Jewish Fundamentalism in the Occupied Territories*. Detroit, USA: Wayne State University Press, 2009, str. ISBN 9780814327500.

- FEIGE, Michael. Soft power: The meaning of home for Gush Emunim settlers. *Journal of Israeli History*. 2013, **32**(1), 109. Dostupné z: doi:10.1080/13531042.2013.768041
- FEIGE, Michael. *The Semiotics of Israeli Space and Time*. United Kingdom: Sussex Academic Press, 2021, ISBN 978-1789760774.
- FIELDS, Gary. In: *Enclosure: Palestinian Landscapes in a Historical Mirror*. Kalifornie, USA: University of California Press, 2017, ISBN 978-0520291058.
- GROSGLIK, Rafi. *Globalizing Organic: Nationalism, Neoliberalism, and Alternative Food in Israel*. New York, USA: State University of New York Press, 2021. ISBN 9781438481555.
- HEIDEGGER, Martin. In: *Poetry, Language, Thought*. New York: HarperCollins Publishers, 1975, ISBN 0-06-093728-9.
- INBARI, Motti. *Messianic Religious Zionism Confronts Israeli Territorial Compromises*. Spojené království: Cambridge University Press, 2012, SBN 978-1107009127.
- KALLUS, Rachel a Hubert LAW YONE. National Home/Personal Home: Public Housing and the Shaping of National Space in Israel. *European Planning Studies*. Taylor & Francis, 2002, **10**(6) Dostupné z: doi:10.1080/096543102200000380 7
- KELMAN, Herbert C. Israel in Transition from Zionism to Post-Zionism. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science: Israel in Transition*. Sage Publications, 1998, (555), 48-49.
- KOLTUN-FROMM, Naomi a Gwynn KESSLER. *A Companion To Late Ancient Jews And Judaism: Third Century BCE To Seventh Century CE*. USA: John Wiley, 2020, ISBN 9781119113621.
- L. HOCH, Richard. SOVEREIGNTY, SANCTITY, AND SALVATION: THE THEOLOGY OF RABBI TZVI YEHUDAH HA-KOHEN KOOK AND THE ACTIONS OF GUSH EMUNIM. In: *Shofar: Special Issue: Perspectives on Zionism*. Purdue University Press, 1994, Dostupné také z: <http://www.jstor.com/stable/42942067>
- LIEBMAN, Charles a Yaacov YADGAR. Israeli Identity: the Jewish Component. *Israeli Identity in Transition*. Connecticut: Praeger Press, 2005.
- LUSTICK, Ian S. *For the Land and the Lord*. New York: Council on Foreign Relations, 1988. ISBN 978-0876090367.

- MANZO, Lynne C. Beyond house and haven: toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*. Seattle, USA, 2003, **23**(1). Dostupné z: doi: [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00074-9](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00074-9)
- NATHANSON, Michael. The Name Game: Archaeologies of the Land of the Bible, Eretz Yisrael, the Holy Land and Palestine. *Scandinavian Journal of the Old Testament*. 2019, **33**(1). Dostupné z: doi:10.1080/09018328.2019.1600256
- NEWMAN, David. From Hitnachatut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society. *Israel Studies*. Indiana University Press, 2005, **10**(3)
- NORA, Pierre. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*. University of California Press, 1989, ISBN 978-0226591339
- POLLICE, Fabio. *The Role of Territorial Identity in Local Development Processes*. Università del Salento, 2003. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/242122046_THE_ROLE_OF_TERRITORIAL_IDENTITY_IN_LOCAL_DEVELOPMENT_PROCESSES
- RAM, Uri. Four Perspectives on Civil Society and Post-Zionism in Israel. *Palestine – Israel Journal*. Izrael, 2005, **12**(1).
- RICHTER, Sandra. Environmental Law in Deuteronomy: One Lens on a Biblical Theology of Creation Care. In: *Bulletin for Biblical Research*. Pensylvánie, USA: Penn State University Press, 2010, Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/26424450>
- ROUSSEAU, Jean-Jacques. *The Social Contract*. Londýn: Swan Sonnenschein & Co., 1895.
- RYNHOLD, Jonathan a Dov WAXMAN. Ideological Change and Israel's Disengagement from Gaza. *Political Science Quarterly*. New York, USA: The Academy of Political Science, 2008, **123**(1), Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/20202970>
- SHAFIR, Gershon. *Land, Labor, and the Origins of the Israeli – Palestinian Conflict, 1882-1914*. California, USA: University of California Pres, 1996. ISBN 9780520204010.
- SCHELL, Izhak a Shaul MISHAL. Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlement in Gaza. *Geographical Review*. Taylor & Francis, 2008, **98**(2)

- SCHWARTZ, Dov a Batya STEIN. *Faith at the Crossroads: A Theological Profile of Religious Zionism*. Brill, 2002,
- SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM ed. *ENCYCLOPAEDIA JUDAICA*. 2. vydání. USA: Keter Publishing House, 2007, ISBN 978-0-02-865940-4.
- ŠUBRT, Jiří a Štěpánka PFEIFEROVÁ. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*. Praha, 2017. Dostupné také z: <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-31-version1-2subrt.pdf>. Studie. FHS Univerzita Karlova.
- TUAN, Yi-Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. 1. Minnesota: University of Minnesota Press, 2001. ISBN 978-0816638772.
- TYMIENIECKA, Anna – Teresa. *ANALECTA HUSSERLIANA: THE YEARBOOK OF PHENOMENOLOGICAL RESEARCH*. USA: Springer, 2014. ISBN 978-3-319-02038-9.
- VERGUNST, Jo. Phenomenology of Space and the Environment. *The International Encyclopedia of Anthropology*. UK: John Wiley, 2018. Dostupné z: doi:10.1002/9781118924396.wbiea2012
- VIIK, Tõnu. Human Spatiality: A Cultural Phenomenology of Landscape and Places. *Problemos*. 2011, ISBN 1392–1274. Dostupné také z: <https://www.researchgate.net/publication/298701654>
- WEISSBROD, Lilly. Religion as National Identity in a Secular Society. *Review of Religious Research*. Springer, 1983, **24**(3), Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/3511814>
- WILL, Donald S. Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People. *Journal of Palestine Studies*. USA: University of California Press, 1982, **11**(3)

Elektronické zdroje:

- ARAD, Dafna. Farming in the West Bank: Organic Paradise, Thorny Reality. *Haaretz* [online]. Izrael, 24. 4. 2012 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.5216745>
- BEN ZION, Ilan. Ancient West Bank site draws Christians, and controversy. *Times of Israel* [online]. 2019 [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/ancient-west-bank-site-draws-christians-and-controversy/>

- FACHE, Wilson a Salomé PARENT. Digging in the Holy Land: Evangelicals are excavating occupied soil to help their cause, and Israel's. *The National News* [online]. UAE, 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/digging-in-the-holy-land-evangelicals-are-excavating-occupied-soil-to-help-their-cause-and-israel-s-1.892323>
- RABBI MELAMED, Eliezer. *The Mitzvah of Settling the Land of Israel* [online]. Izrael [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/27869>
- LAVIE, Aviv. The Sheriff. *Haaretz* [online]. Izrael, 2003 [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2003-04-09/ty-article/the-sheriff/0000017f-e839-df2c-a1ff-fe790bd00000>
- SAAR, Maarja a Hannes PALANG. *The Dimensions of Place Meanings* [online]. 2009 [cit. 2022-07-09]. Dostupné z: doi:10.12942/lrlr-2009-3
- STAHL, Ziv. *Appropriating the Past: Israel's Archaeological Practices in the West Bank* [online]. Emek Shaveh, 2017 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://emekshaveh.org/en/appropriating-the-past-israels-archaeological-practices-in-the-west-bank/>
- *The Story of Zionism: The Theory of Zionism – Different Models* [online]. In: Jewish Agency for Israel [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20110106155617/http://www.jewishagency.org/JewishAgency/English/Jewish+Education/Compelling+Content/Eye+on+Israel/Story_Zionism/Different+Models+of+Zionism.htm

Abstrakt

Tato diplomová práce prozkoumává hloubku mentality židovských osadníků od radikálně religiózních po sekulárně pragmatické. Cílem je zhodnotit jejich vliv na politiku izraelských vlád a izraelskou společnost jako nacionální jednotku v průběhu historie. Dále také poukázat na fenomenologické základy, které osadnické hnutí vykazuje ať už z hlediska národní a teritoriální identity nebo z pohledu náboženské tradice. Práce je zpracována na základě pečlivého nastudování diverzní literatury, která se věnuje nejen židovským osadníkům samotným, ale také jejich roli ve vytváření staronové identity v mladém státě Izrael, stejně tak jako obecnému pojetí nacionálního cítění, teritoriální a kolektivní paměti a také správným historickým zařazením osadnické činnosti včetně jejího porovnání s komunitami mimo Izrael. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že nejen že osadníci žijící za Zelenou linií vykazují silné nacionální a religiózní prvky, ale také že tíhnou k radikálnějším podobám jednání se státními autoritami, stejně tak jako k řešení územních dilemat. Svým silným náboženským založením se tím pádem stávají mnohem nebezpečnějším a nevyzpytatelným prvkem izraelské společnosti, které nepřímo ohrožuje postavení státu v mírových jednáních a v očích mezinárodního prostředí. Hlavním zjištěním však zůstává fakt, že byť se jejich invazivní činnost zdá být sebevíc škodlivá, realitou osad nejsou pouze radikální Židé a jejich protizákonná konání, ale také bytová krize v samém srdci Izraele, která trvá už řadu let, a nutí i sekulární obyvatele se posouvat dále za Zelenou linii. I když je motivace obyvatel podložena čistě pragmatickými důvody, jejich přítomnost na tomto území je stejně kontroverzní.

Abstract

This Master's thesis explores the depth of Jewish settler mentality from the radically religious to the secularly pragmatic. The aim is to evaluate their influence on the politics of Israeli governments and Israeli society as a national unit throughout history, and furthermore to point out the phenomenological foundations that the settler movement exhibits from the point of view of national identity, territorial identity and that of religious tradition. This work has been prepared through the careful study of diverse literature which is devoted to the Jewish settlers themselves, their role in the creation of a new identity in the young state of Israel, the general concept of national feelings found in territorial and collective memory, and the correct historical classification of settlement activity including its comparison with similar communities outside of Israel. Through my research I have discovered that not only do the settlers living beyond the Green Line show strong national and religious elements, but that they

also tend towards more radical forms of dealing with state authorities as well as how they solve territorial dilemmas. The strong religious foundation of the settlers threatens Israel's position in peace negotiations and the state's position in the eyes of the international community which could lead to an erratic and dangerous downfall of Israeli society. The primary findings remain that although the invasive activity of settlers seems to be the most harmful, the reality is that these intrusive settlements cannot be blamed simply on the illegal actions of radical Jews, but must be realized as a side effect of the housing crisis found in the very heart of Israel which has been plaguing it's citizens for years and is forcing even secular residents to move further beyond the Green Line. Even if their motivation is purely pragmatic, their presence in this territory is just as controversial.